

**Paramis thaj čačipe
– ko romane ARLI**

1

Paramis thaj čačipe – ko romane ARLI

1

Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvatne,
Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck
thaj i Mai Beijer, e proekteskiri vasingardi (rakovoditelka)

Saikerin

Anglovakeripe	5
---------------------	---

1. Me thaj mli familija

Sikljovneskoro portreti.....	9
Tèal e pruna – Vaggan uti linden	16
Mli daj.....	17
I Ruža thaj i čohani.....	18
Šukar te ovolpe jekh phureder phen.....	23
Me bariljum ki mli mami thaj ko mlo papo	24
Ambulanta!	26
Jekh romani familia ani I Švedia.....	29

2. Amen siam Roma

Aven tradas – Vi reser.....	31
Dialogo maškar o Roma.....	32
E Romengiri istorija.....	34
Ko bange droma ani Švedia	36
Liparipe (setibe) taro o romano logori Ekstubben.....	40
E romengoro internacionalnikano dive, 8-to april	42
Sofia Z-4515	46
Jekh tato vas.....	47
Šaj korkoro tut te pendžare?	48
E romengoro thamitnosistemi	49
É Romani Glinda.....	50
Angažiribe e romane ternengoro ki Evropa.....	52
Arakhibe e romencar ki Brazilia.....	54
Našt'i imar čhib phandl'i l'ikerav – Tig inte lāngre	57

3. Romani chib

Vizita (poseta) ki biblioteka	59
Mle dajakiri čhib tani i romani čhib	60
So kerela e Čhibjakoro godidejbe baši romani čhib?	62
Le Romané Nevimata	64
Ternenge Djesa – Sune thaj vizie	65

4. Romane profesie thaj zanatia

O romane phurane thaj neve vakteskere zanatia thaj buča	67
Sajavera (razna) romane grupe	70
Bakardžiluko thaj kalajdžiluko	71
I paramis e čhajatar palo i bakarunipurt, rupunipurt thaj sumnakajunipurt!	72
Katarina Taikon	76
Sastrinkhedibaskoro butikerdžija thaj redaktori	78

5. I muzika tani mlo dživdipa

Keda me ka ovav bari mangava te ovav giljavutni!	81
O Ronny xramonola peskere gilja	82
I muzičko grupa Gogol Bordello	83
Ki bina siam sine respektirime	84
I romani muzikakiri thagarni	86
Django Reinhardt	88
Literaturakoro saikeripe	89

Paramis thaj čačipe – ko romane ARLI 1

© Teksti: Skolverket 2009

Forma: Ordförrådet/Maria Westberg

Pečatiba: Davidsons Tryckeri AB, Växjö

Tiraža: 800 ex

Slikengoro spisako:

Burhan Misirli, rig 10–12, 14–16, 23, 29, 33, 35, 54, 67–69, 81

Raija Wallenius, rig 17, 18, 20, 21, 48, 73–75

Karta tari e Školakoro organeskoro material, rig 34

Mikael Demetri/privatno albumi, rig 41, 64, 77

Amada Eriksson, rig 46, 47

Mirelle Gyllenbäck, rig 53

Kati Dimiter-Taikon, rig 65, 83

Rosario Taikon, rig 87

Fred Taikon/E`Romani Glinda, rig 43, 51, 70, 78, 79, 85, 86

Jonny Ivanovitch/privatno albumi, rig 24, 25, 36, 38, 40, 55

Svenska Django Reinhardt Sällskapet, rig 88

Adreza poručibaske:

Fritzes kundservice

106 47 Stockholm

Telefoni: 08-690 95 76

Telefaksi: 08-690 95 50

E-poštakiri adreza: skolverket@fritzes.se

www.skolverket.se

Poručibaskoro gendo: 10:1161

ISBN: 978-91-86529-00-0

E drabaribaskere lila Paramis thaj čačipa drabarindžepe taro e vladakoro nalogo 2008–2009, bašo o buvlipa thaj i produkcia lilenge thaj javera učebnikia e nacionalno minoritetenge. E školakoro organi ko akava nalogo sorabotindža e Språkforskarinstitutea (Čhibjakoro rodkeribaskoro instituti), Stockholm stad.

Anglovakeripe

Akala romane drabaripaskere lila *Paramis thaj čačipe – ko romane 1–2* tane kerde sikavipaske i romani čhib. O saikerin reflektirinela odova so ulo ko phurano vakti, odova so ulo akana sigate keda e sikljovngere dada, daja sine terne thaj odova so ovela avdive. Akate isi romane paramisia thaj tradicionalnikane palevakerde paramisia ko romani čani. I resin (cili) sine sa o saikeripe te ovel ki jek romani perspektiva, te ovel jek romano belego. Amen so phanljam o lila pačaja (nadinaja) so tumen o sikljovne (učenikia) thaj o sikavne (učitelja/učitelke) ka upotrebinen olen, ka oven lošale thaj inspiririme, sar so siam sine amen keda hramondžam o lila. Pačaja so akate isi tekstia, poezie thaj gilja so ka pasuinen sarinenge!

Buteder čhibjane verzie

Akala lila tane publicirime ki lileskiri forma ko arli, kelderash thaj lovara varitetia tari i romani čhib. Akala lila thaj jek švedikani verzia isi ko Školakoro organeskoro webbtham www.skolverket.se. Buteder tekstia tane nevehramome ama akate jekajek isi paramisia, poezie thaj ikalde kotora taro javera anglune ikalde lila ko romane.

I grupa prezentirinela pes

Paramis thaj čačipa – ko romane 1 avgonela tekstencar kote so šov sikljovne prezentirinena pes. Ola odova kerena ko po romano variteti thaj ko švedikane. Pendžarena korkoro tumen? Akala lila obratinenape asavke sikljovngenge!

I tema

Keda ponodori iranena o patra arakhena ververime (razno) teme. Solduj lila tane formirime ko jekajek čani. Avgon e thanencar soj tane hemaktuelno tumare sikavipaske. *Me thaj mli familia* tane asavke thana so rano lenape ko sikavipa. Odova isi ko Lil 1. *Škola thaj mukhlo vakti* (odmor) tani jek javer obično tema. Ka arakhe ola ko Lil 2. *Romane tradicie thaj bare dive* tano saikeripe kote so iranelape sako berš. Akate isi but tekstia ko Lil 2. Keda ka planirinen tumaro sikavipe, dikhen odoleske sako far ko solduj lila!

Metode

Sakone tema isi tekstia ko veriverimo nivo ko čhibjakoro džanlipa thaj ko disave tekstia šaj kefea te iranepa palal. Jekto far i sikavni šaj te hramonel olen glasvoja thaj kerelape lafi taro o saikeripe. Ponodori o sikljovno/sikljovni korkoro šaj te hramonel o teksti thaj te kulandinel ole saj jek baza e hramomipaskere savalake (zadača) ja ko keripe lafi. Disave teksti tane formirime saj dialogo. Ola šaj te drabarenpe sar rolja (uloge) ki klasa. Buteder tane kerde ko intervju. Uzal so akala tekstia tane interesantno kotar o saikeripaskoro dikhipa, ola funcionirinena jekajek thaj sar misali e sikljovngere lično intervjuenge e phureder romencar ja ciribašienar (prestavnikoncar) e veriverime zanatenge. O paramisia thaj o tradicie šaj te keren jek podloga dramati-zacieng. Buteder predlogia keraripaske isi ko *Metodakoro lil – Klasakoropekodžanlipa ko jekhipa e CFR*, Školakiri direkcija 2008–2009. Akava šaj te ikaljelpa taro Školakoro webbthan ko *arli, kelderash, lovara* thaj ko *švedikane* thaj *anglikane*.

E Evropagodidejbaskoro rameskoro kurseskoroaplani e romane čhibjake, CRF

Ki saikerinpaskoro biripa podžindžam taro e *Evropagodidejbaskoro rameskoro kurseskoroaplani e romane čhibjake* (Curriculum Framework for Romani, CRF, 2008) thaj e *Metodakoro lil – Klasakoro pendžaripe prema o CFR*. Keda phanljam e *Metodakoro lil* amen uljam svesno bašo save tekstia valjani e sikljovnge thaj e sikavnenge, ola te keren buti prema o jekhipa e čhibjakere sikavipaja thaj e čhibjakere buvlipaja so isi ko *CFR Kurseskoroaplani*.

Čhibjakoro nivo

E čhibjakoro džanlipa ki dajakiri čhib varirinela maškar o romane čhave thaj terne. Amen o sikavne thaj o lilarne (pisatelia) so hramondžam o tekstia ja odbirindžam olen taro avera lila siam džaninde (svesno) bašo o veriveripe (razlika). Odoleske ko akala lila isi jekhajekhutne (ednostavno) tekstia thaj asavke so isi olen buteder varirimi čhib. E *CFR Kurseskoroaplani* gradiripe tano demek so isi tekstia ko A2, B1 thaj B2 nivo. Ko nevoavgoskoro nivo A1 rekomendirinaja te nakhaven o predlog ko *Metodakoro lil*.

Berša

E tekstengoro saikeripe iranelape e čhavenge taro 9–10 berš thaj e čhavenge so džana ko bare klase ki fundalno (osnovno) škola thaj gimnazia. Disave paramisia tane šukar drabaripaske thaj sar baza keribaske lafi maškar o tikne čhave. Jekajek akate isi teksti thaj poezia so pasuinela e studentenge ko narodno fakulteti thaj ko Barengoro sikavipe.

Saikerin

Amen o tekstia sortirindžam ko akala rubrike či te ovel pokolaj e sikljovnenge thaj e sikavnenge:

Lil 1

- Me thaj mli familia
- Amen siam roma
- Mle dajakiri čhib tani romani
- Romane zanatia thaj vasteskere buča
- I muzika tani mlo dživdipa

Lil 2

- Romane tradicie thaj bare dive
- Škola thaj mukhlo vakti
- Amen o roma džaja ko drumo
- Cirkuseskoro dživdipa
- Beršeskoro periodi, dživutre thaj natura

O lilarne (pisatelia) hramondže ple tekstia ki odoja čhib so sine olenge naturalno. Palo odova o tekstia nakhadžepe ko avera varitetia ja nakhadžepe tari i švedikani čhib. O saikeripa thaj e čhibjakoro formiripa diskutirindžape ki bučakiri grupa thaj javere nakhavnenar. Disave romane terminologiae pučljam e Čhijakorogodidejbe.

O poezie so ljiljam tari i antologia *Bizo kher bizo limori* birindžam te vakera o orginali thaj o švedikano nakhavipe. Jekajek važinela e sikljovnengere prezentaciake ko avgo ko Lil 1. Akalea mangaja te sikava, so šaj te haljovelpe o saikeripa thaj avera varitetia thaj na samo pli. Ja so tano vredno te šaj te probinelpe!

Osim amen ki bučakiri grupa, thaj akalada manuša učestvuindže tekstencar, nakhavipaja thaj ple čhibjakere gindaja: Adam Szoppe, Baki Hasan, Domino Kai, Dragan Lärilund, Erland Kaldaras, Fatima Miftar, Hans Kaldaras thaj Monica Kaldaras. E ilustraciengne sine odgovorno i o Burhan Misirli thaj i Raija Wallenius. O Fred Taikon dindža neve thaj phurane fotografie. Ko lileskoro agor isi literaturno spisako thaj referencia ko disave webrige.

Mangaja sa e drabardžien te ovel olen but baht ko ple studie!

STOCKHOLM, DEKEMBRO 2009

Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvatne, Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck thaj i Mai Beijer, e proekteskiri vastingardi (rakovoditelka)

KOTOR 1

Me thaj mli familija

Sikljovneskoro portreti

Me Paula

Me Paula bušuvav taj 8 beršengi sim. Me ando Malmö bešav. Man si duj bare pheña taj ek cigno phral. Muro cigno phral 5 beršengoj. Me ek románi šej sim. Muri dej taj muro dad ando o Ungro aven, de me ando Švédó kerdjilem. Ame sam anda e lovára.

Andi Hermodsdalsskolan phirav ando Malmö andi klasa 2 A. Me kamav i iškola, man but amala si andi iškola. Nadjon mištoj te žan andi iškola. Me kamav te ginav taj te mak-hav. Man si ek láši tanárkiña (lärare). Vi po piano phirav sako žoja. Naj kecavo köñüto te sitjonpe te khelen po piano, de kana sitjuvav ek djili te khelav attunči nadjon mištoj mange.

Me kamav vi te úsinav. Pe úsášeski iškola phirav sako savato. Nadjon mištj te úsin, vi muri barátkiña manca phirel po úsáši.

Me kamav vi e graste nadjon, fajma andakodo ká lovára sam. De me vi e žukelen kamav. De muri dej či kamel te kinel mange žukeles. Voj phenel ke hodj majbári site avav ke hodj te birinav me te gindonav pa o žukel korkori. De me kadel gindonav ke hodj me birinos eke žukelesa aba aká, ke palamuro me aba dosta bári sim te birinav eke žukelesa.

Paula Horvat

Jag heter Paula

Jag heter Paula och jag är 8 år. Jag bor i Malmö. Jag har tre syskon, två storasystrar och en lillebror. Min lillebror är 5 år. Jag är en romani tjej. Mina föräldrar kommer från Ungern, men jag är född i Sverige. Vi är lovára romer.

Jag går i Hermodsdalsskolan i Malmö i klass 2 A. Jag tycker om skolan, jag har många kompisar i skolan. Det är jätteroligt i skolan. Jag tycker om att läsa och rita. Jag har en snäll lärare. Jag går även på piano i skolan varje torsdag. Det är inte så lätt att spela piano, men när jag har lärt mig spela en sång, så tycker jag att det är jätteroligt.

Jag tycker om att simma också. Jag går på simskola varje lördag. Det är jätteroligt att simma, även min kompis följer med mig på simning.

Jag tycker om hästar jättemycket, kanske därför att jag tillhör lovára romer. Men jag tycker även om hundar. Fast min mamma vill inte köpa en hund åt mig. Hon säger att jag måste bli större om jag ska kunna ta hand om en hund. Men jag tycker att jag kan ta hand om en hund redan nu!

Ek dikto práma

Me bušuvav Lordes Vivien Wydow.
Me 9 beršengi sim.
Man si duj pheña taj duj phrala.
Me ando Mamö bešav.
Me andi Bulltoftaiškola phirav.
Me andi 2 klasa žav.
Me kamav te iskirinav taj te makhav.
Me kamav te khelavma mure pheñanca taj
mure phralenca.
Me kamav te avav ká muro papo taj ká
muri mámi.
Me kamav e čirikjen.
Me kamav e žukelen.
Me kamav e šošojen o majfeder.
Me učitelka avo kana bári avo.

Lordes Wydow

En dikt om mig

Jag heter Lordes Vivien Wydow.
Jag är 9 år.
Jag har två systrar och två bröder.
Jag bor i Malmö.
Jag går i Bulltoftaskola.
Jag går i klass 2.
Jag tycker om att skriva och måla.
Jag tycker om att leka med mina
syskon.
Jag tycker om att vara hos min farfar
och farmor.
Jag tycker om fåglar.
Jag tycker om hundar.
Jag tycker mest om kaniner.
Jag ska bli lärare när jag blir stor.

But šhiba žanav!

Me bušuvav Christian. Taj me dešujékhe beršesko sim. Me pi Mosippan bešav ando Malmö. Me ek románo šávo sim. Mure jákha barnavij taj vi muri morči, vi mure bal barnavij. Man si pánž pheňa. Me andi Bulltoftaiškola žav andi klasa 3 g. Man si but barátura. Me vorbinav románes, švédicka, ek semo englišicka taj polcicka. De me vi ek cera žanav arábicka, ke man but baráturaj kon araburaj. Me sitjuvav i románi dejakišhib andi i iškola. Vojakoj te žan khote ke románes šaj vorbinas khote.

Me kamav te khelav fotbala. Me kamav te khelav fotbala mure barátonca. Lujine taj marcine sitjuvav te khelav fotbala. Muro dad taj muri dej kamen ká khelav fotbala. Vi mure kuzinonca sitjuvav te khelav fotbala khére amende pi udvara.

Kana me báro avo e motoronca kero butji. Me kamav te sysslálj e motoronca.

Jag kan många språk!

Jag heter Christian. Jag är 11 år. Jag bor på Mosippan i Malmö. Jag är en romsk kille. Mina ögon är bruna, min hud är brun och mitt hår är också brunt. Jag har fem systrar. Jag går på Bulltoftaskolan i klass 3 g. Jag har många kompisar. Jag pratar romani, svenska, lite engelska, och polska. Men jag kan även lite arabiska, eftersom jag har många arabiska kompisar. Jag läser modersmål i skolan på romani. Det är roligt att gå på modersmål eftersom vi kan prata romani där.

Jag tycker om att spela fotboll. Jag gillar att spela fotboll med mina kompisar. På måndagar och tisdagar brukar jag spela fotboll. Min pappa och mamma tycker om att jag spelar fotboll. Jag brukar även spela fotboll hemma på gården med mina kusiner.

När jag blir stor jag ska bli bilmekaniker. Jag tycker om att syssla med bilar.

Christian Polak

Douva hin man, Henry Kai

Mango nau hin Henry Kai ta me hin bih ta štar bereh. Me som kotar kaale grupo. Mo dadeske sikjaven man te hin but raikano te hin iek rom. Joon phenelas man te hin hyök te hin savi grupa tu avelas katar, rom elle na hin na importantno.

Aro škola hin man amale, joon hin but latšo ta hortto Ame tselina pingis vai akaves po compjuteresco tselineske vai auri puhimata so hin aro škola. Me kamav but graiha/ gräiha, joon hin but rankano. Mo phuro dadesko dad, phuro dad, ta mango dad tšerdas buti mahkar graiensa. Muro dad phenel man at iek grai sas but importantno but, but bereh palal, iek grai sas sar iek beero aka dives, iek grai sas iek saki so delas tuke chonso tuke te tšerdas biknipe ta tsinipe ta douva delas amari familjake habe.

Nebi me kamav butider beere, me hin but aro interneto/djanibosko mohto te rodav, dikhav ta drabavav po but beeroske modelora, tauva hin but intresanto. Mango favorito beere aka dives hin Mercedes, Volvo, Audi ta Lamborghini.

Me tenkavav at hin pharoi saki ka avel diskriminatsia pe muro dad ta dei ta auri komuja, douva tseres man bibaht Mango dad phenel man at but gaaje tši djanen, na iek rom, ta douva tserel at but manušaske jinto hin at saka le rom hin bihortto. Nebi me djanav at mo phenja ta phala ta mo dadeske tši kerden douva so le gaje phenen (aro tšyöpos, aro foro), soske phenen at ame tšerdas problemuri ka ame tši

Ka me hin iek baro zeeno me kamav te behav paša mo dad ta dei ta del vast lenge ka joon hin phurane. Muro dad tserel tauva ta leske phal ta lenge familija. Me mangav at muro phenja ta phala hin paša man. Ame hin iek ta ame mote hin tšetanes. Me kamav mo huupa!

Det här är jag, Henry Kai!

Jag heter Henry Kai och är 14 år gammal. Jag kommer från kaale gruppen. Jag har fått lära mig av mina föräldrar att jag kan vara stolt över att jag är rom. Det är lika fint att vara rom som vilken annan grupp som helst.

I skolan har jag kompisar och de är bra och roliga. Ibland spelar vi pingis eller så bara snackar vi om dataspel eller nåt i skolan. Jag tycker mycket om hästar, de är jättefina. Både min bortgångne gammelfarfar, min farfar och min far har haft hästar. Min far har berättat att hästen var viktig förr. Hästen var som en bil är idag. Hästen var även någonting som man kunde sälja och handla med.

Fast jag tycker lite mer om bilar. Jag är ofta på Internet och letar, tittar och läser om olika bilmodeller. Det är intressant. Mina favoritbilar nu är Mercedes, Volvo, Audi och Lamborghini.

Henry Kai

Jag tycker att det är jobbigt när vi romer, mina föräldrar och andra, blir diskriminerade. Då blir jag ledsen. Min pappa brukar säga att många inte känner någon rom och då tror de att alla romer är likadana. Men jag vet ju att mina syskon och föräldrar inte har gjort det, som man ibland hör att romer har gjort. Varför säger man då att det är vårt fel?

När jag blir stor vill jag bo nära mina föräldrar och hjälpa dem när de är gamla. Så gör min far, farbror och deras syskon. Jag vill att mina syskon också ska bo nära mig. Vi ska hålla ihop och vara tillsammans. Jag älskar min familj.

Jag fick hjälp med texten på romanes. Jag kan inte skriva så mycket romska men jag vill lära mig mer.

Mange drago šoto!

Me busovav Rafal Marek. Me sim 12 beršengo. Me sim rom polčisko/russisko, numa arakadjilem ando Svedo. Me phirav ande Kvarnbyskolan ando Rinkeby ande klassa 5A. Mange drago te ginavav šoturia ande skola, numa historia nai mange drago. Jekh kaver djela kai si defial tristo si kana le glate maren mui jekh jekhestar.

Pala skola mange drago te khelav lopta, khelimo-romano, vasteski – lopta tai Basket. Muro dad bušol Adam Szoppe ai vo kerel buči po Radio-Romano ando Stockholmo, ai univar vi tolmačil kenvi pe romani šib.

Mai angle kana bariova kamav te anklav jekh fobollisto, numa te na anklaiva fotbollisto, kamav te avel man jekh lasi buči kai del laše love, te šai pravarav mura familja.

Mai angle ando trajo kamlemas te na mai avel marimos tai rasizmo pe lumia.

Jag gillar faktiskt matte!

Jag heter Rafal Marek. Jag är 12 år gammal och är polsk/rysk rom, men jag är född i Sverige. Jag går i Kvarnbyskolan i Rinkeby klass 5A. Jag gillar faktiskt mattelektionerna, men jag tycker att historia är tråkigt. Något som är jättetråkigt är när barn mobbar varandra!

Mina fritidsintressen är fotboll, romsk dans, handboll och basket. Min pappa heter Adam Szoppe och han jobbar på Romsk Radio i Stockholm och han översätter också ibland böcker till romska.

I framtiden när jag blir stor så skulle jag vilja bli fotbollsspelare. Men om jag inte blir det, så vill jag ha ett bra jobb med en bra lön, så att jag kan försörja min familj.

Och i framtiden så vill jag att det ska bli slut på krig och rasism.

Rafal Marek

Šukar dive!

Mlo anav i Djurhana Saliji, isi man 17 berš hem bešava ko Halmstad. Me avava tari Srbija ama sijum bijandi ani Germania. Isi 4 berš sar dživdinava ani Švedia. Me sijum jekh šukar čaj kasaja so šaj but te asa. Ama ponesavo far šaj but mrzali te ovav.

Mle interesija tane: te družinama amalin-jencar, te šunav muzika, te khelav, te čerav sport hem te bešav anglo kompjuteri.

Mange i but dosadno o vreme akate ki Švedia, sebepi so but balval phudela.

A soj mange šukar i odova mli škola. Ki škola isitu so te čere hem o vreme po sigate džala.

Ponodori mangava te ovav sastarni phen ja biandipaskiri phen. Jekh odole dujendar odoleske so odova sakodrom mangljum te ovav!

Djurhana Saliji

Hej!

Jag heter Djurhana Saliji och är 17 år gammal och jag bor i Halmstad. Jag kommer från Serbien men är född i Tyskland. Sedan fyra år bor jag i Sverige. Jag är en rolig person som man kan skratta med ofta. Ibland kan jag även vara jättelat.

Mina intressen är: umgåsa med kompisar, lyssna på musik, sjunga, dansa, hålla på lite med idrott och att sitta vid datorn.

Det jag tycker är tråkigt är Sveriges klimat, eftersom det är för blåsigt.

Det jag tycker är roligt är skolan, för man har något att göra och tiden går snabbare.

I framtiden vill jag antingen bli sjuksköterska eller barnmorska. Jag tänker i alla fall jobba inom vården för det har alltid varit min dröm!

Tèal e pruna – Vaggan uti linden

Thodem kuna telal e pruna,
e šavore dav kuna.

Brešin dela najarel le
patra pheren vušaren le.
Brešin dela najarel le,
patra pheren vušaren len.
Sov šaveja, sov tu, sov,
khande će da thaj na rov.
Sov šaveja, sov tu, sov.
Sov tu thaj na rov.

Bužni nakhel ćuci del le
barval phurdel kuna del le.

Brešin dela ...

I din vagger uti linden,
Sover du på rosenkinden.

Regnet faller och dig renar,
skugga ger dig trädets grenar.
Bladen faller och dig täcker,
fågelsången ej dig väcker.
Vagga, vyssa sunnavind,
lillen sover i vaggan sin.
Vagga, vyssa lillen min,
i den gröna lind.

Vinden vaggar dig däri.
Lilla geten ger dig di.

Regnet faller ...

Tradicionälno sojbaskiri gili, Bosna

Švedikano texti *Marina Dolgires*
thaj *Ros-Mari Tan Jancovich*

Mli daj

Jekh tikni kalebalengiri čaj, jakhencar sar žaro, prastandili maškaro sa o manuša so gurindžepe ko drumo. Olakere jakha sine pherde asvencar, olakoro muj melalo, olakere bare bala phudime ki balval. Entuziazno dikhlja sa e džuvljen so arakhlja olen. Oj olen taro sukne cidindža thaj dikhlja olengere muja. Ama nikas na pendžardža. Ola sine dar thaj soro vakti vakerdža:

– Mamo, mamo!

Jekh phureder džuvli astardža olakoro vas thaj pučlja ola:

– Tiknie, kas rodea?

– Me mama!

– A ko i ti daj, sar oj dičhola?

– Tu na džanea, na pendžare ola? A sar šaj te na džane?
Mli daj tani i majšukar thaj majšuži ano soro sumnal!

Tradicialno historia palevakerdi tari *Iren Horvatne*

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

I Ruža thaj i čohani

Jekhe thagare (care) thaj oleskere romnja but berša čhave na sine olen. I thagarica (carica) sako dive molindžape te ovel ola jekh čhaj thaj palo but vakti biandža jekhe šukar tikne čhaja. Dindže ola o anav Ruža, odoleske so oj sine šuži sar i luludi. O thagari akhardža (vikindža) sa e meljaikon (angelen) oleskere čhaja te bahtaren thaj te molinen pe olake.

Ama e džungalja Dorota bisterdža te akharel. Oj da sine jekh meljaiko, ama jekh džungalo meljaiko.

Sa o meljaikia avena thaj bahtarena:

– Te del tut o Devel hemšukar te ove, phenela o jekhto meljaiko.

– Te del tut o Devel baht thaj sastipe, phenela o dujto meljaiko.

I džungali Dorota šundža so e thagarica isi jekh čhaj thaj holjandža soske i ola na akhardže e Ruža te bahtaren. Tari bari holi zojraja (silaja) andre ko thagariskoro kher khudža kote so sine i Ruža thaj olakoro dad thaj olakiri daj.

– Te del o Devel te posave tut ko jekh karo keda ka phere dešušov berš thaj te mere, i džungali Dorota e Ružake dindža armanja.

Sa o meljaikia čudindže pes so e čhajake i džungali Doroti bahtalindža. E Ružakiri daj lilja te rovel. Tegani alo o Gabor, o šukar meljaiko:

– Te na del tut o Devel te mere keda ka posave tut, samo šel berš te sove, salde o majšukar princo te vazdel tut keda ka čuminel tut, o Gabor e Ruža bahtalindža.

O thagari muklja o haberi so sa e kare ko kašta, ko luludža thaj ko džbunia te činenpe či oleskiri čhaj ma te posavel pes pi olende. E thagareskere manuša kerdže sar so phendža olenge o thagari thaj sako berš džana sine te činen tele o kare ko kašta, ko luludža thaj ko džbunia tena posavol pes i Ruža.

Nakhle o berša thaj i Ruža uli jekh šukar thaj uči terni čhaj. Keda pherdža dešušov berš olakoro dad kerdža jekh baro džumbuši (zabava) thaj phendža olake:

– Akana mli čhaj, arakh tut, e Dorotakere armanja upri tute te na peren.

– Me kerdžum sa so valjandžum, o kare sako berš tele čhindžum samo šaj sa odova na sine dovolno, o thagari e Ružake phenela.

– Me ka arakhav man, dade! phenela i Ruža.

Odoja rat palo o džumbuši, keda sarine gele te soven i Ruža šunela sar džiko giljavela jekh šukar gili. Oj uštela taro po pašljano (kreveti) thaj rodela kotar avela i gili. I Ruža džala te rodel e gilja sa podur thaj podur. Resela anglo jekh udar thaj odote ačhola. Odotar i gili hemzorale šundžola. I Ruža phavela o udar thaj dikhela jekhe phure gadžija sar iraneta o thulo thav ki jekh bari suv. I Ruža na džanela so i phuri gadži tani i džungali Doroti so menindža plo muj (liko).

– Tu giljavea i šukar gili? i Ruža pučela e phure gadžija.

– Me taro baro kefi giljavava, so isi man akava šukar thav, phenela i phuri gadži e Ružake.

– So na aveva popaše te dikhe? i phuri gadži pučela e Ruža.

I Ruža džala popaše te dikhel thaj sar mangela te astarel o thav posavela pes ki suv, perela tele thaj ljilja te sovel. I phuri gadži ljilja te asal thaj kerdža pes palal ki džungali Dorota. Pali i Ruža sarine ki soro phuv pele ano jekh baro sojba thaj suče. O manuša, o džukela thaj o pisike, gurumnja thaj grasta ko baro sojba pele. Ulo sar o Gabor so bahtalindža: – Šel berš te soven.

But berša nakhle thaj but manuša šundže so isi jekh phuv kote so sarine sovena thaj našti uštena. Jekh baro džbuno karencar ko tagareskoro kher barilo kote suča i Ruža. Taro akava thulo thaj zoralo džbuno niko našindža te khuvel andre ke thagareskoro kher. Ko šelto berš ki diz avela jekh šukar princo kote so i Ruža sovela. Ov na šundža e Ružakiri paramis thaj alo te rodel peske than ko tagareskoro kher te sovel. O manuša ko javera thana kerdže e Ružakoro thaj e thagareskoro lafi, kote sarine sovena sar ki jekh paramisi. Keda o princo khudža ko kher dikhela so sarine sovena. O askeria (vojnikia) anglo udar sovena, o džukela sovena, o grasta sovena, o čiriklja so ujrana (letinena) thaj giljavena numa pašljona ki phuv thaj sovena.

– So isi akate? o princo vakerela korkoro peske.

Keda alo dži anglo o udar našti andre te khuvel taro o baro džbuno karencar. Pe mačea zumavela (probinela) te činel o zoralo džbuno.

– Sar te kerav? dela pes godi o princo.

– Aha! phenela o princo thaj o džbuno tharela.

Mukhela te thabljol jekh bari jama (dupka) thaj ple mačea čhanela tele i jag te na thabljol e tagareskoro kher. Keda khudža andre pale dikhela so o manuša sovena. Džala andre ki kerajbaskiri kamra (kujna) thaj dikhela sar o pekari sovela thaj sa o humer upro oleste pelo. Džala andre ki thagareskriri kamra thaj dikhela sar o thagari sovela ki kopana pherdi panjea. Džala ki thagaricakiri kamra thaj dikhela sar sovela ki phuv e kanglikaja ko vas.

Džala ki tikni kamra kote so i Ruža posadža pes thaj dikhela sar i Ruža upri phuv sovela. O princo nijekhfir na dikhlja majšukar džuvlja ano po soro dživdipa thaj mora te čuminel olakoro muj. Sar čuminela olakoro muj i Ruža ali upri peste thaj uštili. Pali olate sa o manuša pale uštile. O čiriklja pale ujrandže thaj giljadže, o pekari pale po humer boldindža, e askejra pale arakhle e thagareskoro kher. Thaj i tagarica pe bala harovela.

O princo pučela e Ruža:

– So sine akate? Keda aljum sarine sine zasute thaj sar čhumindžum tut sarine uštile! Phenela o princo.

I Ruža e princoske phendža so i džungali Dorota bahtalindža ola thaj naisardžape (zablagodarindžape) oleske so lokljardža ola taro sojba. Keda o thagari šundža so sine, so šel berš sarine sine zasute ko oleskoro kher thaj so o princo taro sojba olen lokljardža, kerdža e princoske jekh baro džumbuši thaj pučela so mangela te del ole so lokljardža oleskere čhaja:

– Mang so mangea, ka dav tut so mangea! o thagari phenela.

– Thagaronea, me mangava te prandina man te čhajaja! phenela o princo.

O thagari dikhlja pe čhaja thaj pučel ola:

– Mi čhaj, mangea akale princo te le?

I Ruža dikhlja e princo thaj dikhlja pale pe dade thaj šerea kerdža so mangela ole te ljel.

– Te oven bahtale o terne! o thagari čhingarela thaj pali olestes sa o manuša ko oleskoro kher čhingardže:

– Te oven bahtale o terne!

Palo jekh tikno vakti o thagari kerdža jekh baro biav ple čhajake thaj ple džamutreske thaj palo jekh tikno vakti i Ruža jekhe čhaja thaj čhave biandža thaj bahtalipaja thaj sastipaja dživdindže ko po dživdipa. Thaj i džungali Dorota? Oj peli tele ano jekh baro haing (izvor) sar manglja te piol pani thaj nikeda odothar avri na iklili.

Tradicijalno paramis palevakerdi ko romano čhani taro *Erlend Kaldaras*

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Šukar te ovolpe jekh phureder phen

Man isi duj phureder phenja thaj jekh tikno phral. Mli majphureder phen dživdinela korkoro. Mli dujto phureder phen bešela amencar.

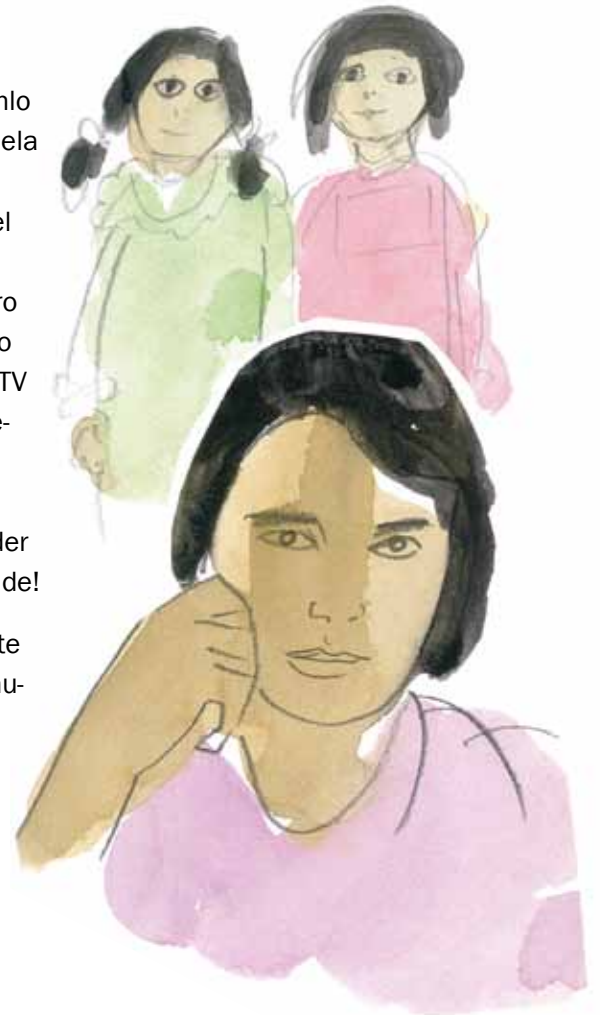
Maškar mande thaj mle phureder phenja so bešela khere isi dešujekh berš ververipe (razlika). But far odova ververipe našti ni te dikhelpe. Mange i lošalo so man isi phureder phenja. Šaj olencar ko centar te džav, ko sa isi man lokhipe, te phena me khreskere savalencar (zadače) thaj te drabarav. Amenge si but šukar jekhejaveraja.

Ama sakodrom nae lokho te ove tikni phen. Majphare i keda siam korkoro khere me phureder phenjaja, keda mlo dad thaj mli daj ikljona avri. Tegani mli phureder phen dela vika upri mande thaj upro mlo tikneder phral odoleske so olake i pharo amencar. Olake i phare o kher te užarel (čistinel), thaj hajbaske te kerel. Oj me dajake vakerala so keda amende arakhela užarela o kher thaj so po soro dive kerela hajbaske. Ama sa odova nae čače, soske po soro vakti oj ko telefoni pe amalinencar lafi kerela thaj TV dikhela. Keda mli daj thaj mlo dad nae khere, mli phureder phen mangela me thaj mlo tikneder phral te vazda thaj te kosa pali amende thaj te da ola dumo ko sa so ka kerel khere. Tegani nae man kefi te ovel man phureder phen. Keda mli daj nae khere sade dela vika upri amende!

Me na bi mangava te meninav ola javeraja ja bizi olate te ovav premde disavo far (puti) mange i but phare mle phureder phenjaja.

Iren Horvatne

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Me bariljum ki mli mami thaj ko mlo papo

Me na pačava (verujnavo) so džikas isi odobor šukar mami sar so man isi. Me pačav so sa o mamia tane šukar pe unukoncar! Numa man isi jekh specialno kontakti mle mamiaja odoleske so me bariljum ko mlo papo thaj mami thaj odoleske mli mami sine mange sar daj.

Mle mamia sine numa jekh čhaj thaj me olake sium sine jekhto unuko. Valjani te ovav putardino (iskreno) thaj te vakerav so uljum dosta galimo. Mlo papo thaj mami sako far ule lošale (radosno) keda mlo dad thaj mli daj valjandže džigde te džan, tegani ola man arakhle.

Keda sium sine tikno ki oledne numa diveskoro sium sine ama keda bariljum thaj mle daja sine buteder čhave, mlo papo thaj mli mami vekerdže mle dajake, - Akana isi tut buteder čhave! Šaj te mukhe e Jonny disavo far ki amende te račarel? Siam korkore, ola rovdžepe. Thaj adžahar ulo!

E Jonnyskiri daj i Sabina ple dadea.

O Jonny ki pli paposkiri angalja.

Buteder vakti bešljum ko mlo papo thaj ki mli mami, numa me na jačinavape (žalinavape). Ola mange dindže but mangipa thaj sama (pažnja). Mlo papo thaj mli mami but mangle te džan ki vizita (poseta) ko javera romane familie thaj me olencar sakote geljum. Mangljum te bešav thaj te šunav keda o phure kerdže lafi. O javera čhave mangle olencar avri te ikjlovav te kelav numa buteder far ačiljum andre thaj šundžum sa o godžaverluko thaj sa e ilarde (uzbudljivo) paramisia.

Me but buča sikljiljum taro mlo papo. Ov dindža man godi ma te ikjlovav račate e ternencar ko drumia thaj so piana thaj azgenluko kerena. Ov vakerdža, te šundžum ole me ka ovav jekh but šukar terno. Buteder far vakerdža kobor i šukar javere manušen te respektirina thaj specialno e phuren.

Mlo papo sine jekh muzikalno manuš, sar e buteder Roma. Ov sikavdža man te bašalav harmonika. Keda sine man 15 berš sikljiljum te bašalav gitara thaj mli muzika te hramonav (pišinav). Buteder sine kristijansko muzika sebepi so me

džava ki khangiri (crkva). Amen so siam sine ko hor, snimindžam but cd thaj kasete e ruhjale (duhovno) gilencar so bičaldžepe ko romane khedipe (sobranie) ko soro sumnal.

Jonny Ivanovitch

Nakhavdo ko arli,
Fatima Bergendahl

E Jonnyskiri čaj Sandra ko ple paposkere kočia.

Ambulanta!

– Ajde džangadžov biladžutnie!

I Katici džangavdili hem uštili ko pre. Oj uradža pes sigate a i makia čatinela upri olate:

– Me našti te haljovav, sar našti te sikljove? Kozom var (puti) phendžum tuke te ušte rano sabale hem keda amen ka ušta kotar o sojba i kafa te ovel gotovo Akana tlo dad tano nasvalo hem šaj te džal ko nasvalengoro kher. Tut nae ladž upri tute. Hem tu ka ove oleskiri čhaj! Ladžavo baro ...

I makea vakerela sar jek mašina, i Katici ljilja te vakerel diso:

– Ama ...

– Phan tlo muj! Isi tut muj te vakere mancar? Arak tut, ma holjanker man akana. Me na haljovava soske mora te cidav asavko pharipe. Tu isi te dža akatar. Pača man me te sium manuš ...

– Sian tu manuš? I Katici phendža odova bizo te vičarel (mislinel).

Pljas! Khudža ola jek šamarka ko kan, i Katici ljila te čhingarel (vikinel) kotar i dukh. Olate dukhala sine o kan hem khedela sine phumb. Olakiri dukh sine bare-der račate, tigani kotar i bari dukh olake avela pes sine kaj ka phajrol olakoro šero.

– So adžikerea panda, ka dža akatar ja pale mangea maribaja te ikalav tut avri. Phendža lake i makea holjaja.

I Katici so ljila te prastal avri kotar i kerajbaskiri khaba (soba), tegani i makea čingardža:

– Ama tu phe ...

– Ma vaker but. Ker sa so phenava tuke ...

Ko odova momenti, akhardža o dad Taikon e makea. I Katici šundža kaj oleste sine dukha, odova olake sine pharo, oleste mora te ovel bare dukha. I Katici dikhlja andre ki khaba hem diklja ple dade sar bešela ko dišeko. Ov bešela sine teljardo hem dišnela sine pharipaja.

– Ane e Paule! ov phendža odova phanle dandencar. Ov tigani dikhlja e Katici.

– Sidžar Katici ane e Paule, phendža bare pharipaja.

– Terdžov akate, phendža i makea hem irandža pes koro o dad Taikon hem phendža oleske:

– Odova manuš nae te čhivel po pro ko mlo kher! Šundžan Johan?

– Katici dža pali oleske!

– Šunea so phenava? O Paul nae te avel akate.

I Katici ljilja te prastal tele ko Pauleskoro vagoni so sigate so šaj.

O Paul panda na džangavdilo a i Katici ljilja te cidel ole.

– Ava Paul, kočakerava (molinava) man tuke! Ušti sigare Paul, o dade ka merel!

O Paul phradža ple jakha. Ov, bunimo hem panda sovavno uštulo ko pre hem uradža ple pantolja, ov na uradža pes plo gad ja pale ple kundure (minie), ov iklilo e Katicaja avri hem sidžarena ko žuto kher:

– Dade, soj tuja? So ulo?

– Paul, mlo vodži dukhala, činela man sar čhurik ...

– Paul, ikljov avri kotar mlo kher! phendža i makea.

Ko odova momenti naklja jek vozi (sastrindžali) hem sa o kher ljilja te tinanel.

– Paul, šunea so me phenava tuke? Ljilja te vikinel i makea, oj ple vikibaja mangela sine te šundžol buteder kotar o pampuri. Keda nakhlja o pampuri, o Paul sine but holjamo ama ov na vikinela sine hem phendža olake:

– Phan tlo muj čohanie, na dikhea kaj mlo dad i nasvalo, ane oleskere šea, a me ka telefonirina ki ambulanta. O Paul ljilja te džal ko telefoni so terdžola sine pali i makea.

– Ma khuv man, se akana ka anav tuke policia. Johan na dhikea so kerela?!

O dad Johan kotar i dukh našti vakerela sine.

– Me na marava man tuja. Te marela pes džiko odova sian tu, čohanie. Phendža o Paul hem cidindža ola ki strana. Ov vazdindža o telefoni hem ljilja te vakerel:

– Bičhaven sigate jekh ambulanta ki akaja adreza, Tantogatan 26, o anav tano Taikon ...

I Katici bešela sine uzo plo dad hem kosela sine o teri kotar oleskoro čekat. O tikne čhavore bešena sine hem rovena.

Ko jek momenti na šundžola sine ništo (khančik) samo e čhavengoro rojbe.

So mangena te phenen? Phendža o Paul ko telefoni, ov lolilo ko muj, hem holjaja phendža:

– Sar na o roma? Tumen na pačana kaj amen šaj te ova nasvale? O zakonja ... Akava i sar te phene panda dživdinaja ki Hitlereskiri Germania! ... Me akana ka telefonirina ko sa o novine. Sar tano tumaro anav? ... Palo odova o Paul phanlja o telefoni.

– Save bale, phendža o Paul, ola na mangena sine te aven. Mora sine te daravav olen e novinarencar.

Palo jek vreme ali i ambulanta hem ola ljilje e dade Taikone. Ola phanle ole ko nasvalengoro kreveti hem vazdindže ole. I makea hem o Paul uklile ki ambulanta.

– Dade, čorolea dade, tu na piljan tli kafa.

I Katici terdžola sine korkori avri a i ambulanta džala sine hem šundžola sine olakere sirene. Bizo te sidžarel oj irandža pes khere hem geli andre. Andre bešena sine olakere trin phenja hem pralja. Ola bešena sine panda khedime ki kupa. I tikni Rozita na rovela sine buteder. Oj dikhela sine upri Katici hem phendža olake:

– Me sium bokhali.

I Katici bare pharipaja ikerelapes sine te na mukhel asva hem phendža:

– Aven, akana ka ha. Ka dikha so isi so šukar hajbaske ki hajbaskiri soba (khaba). Me ka kerav tumenge kačamako hem isi amen marmalada.

– Me mangava marmalada, me na mangava kačamako! phendža o tikno Lenard.

– Džanava, amen akana ka ha amenge marmalada hem thud, odova tano šukar! phendža i Katici.

O tikne čhave sar te phene bisterdže sa so sine angleder odova. Ola prastandile hem gele pali i Katici ki kerajbaskiri kamra.

Ikhaldo kotor taro o ljil Katitzi tari i *Katarina Taikon*

Nakhavdo ko arli, *Baki Hasan*

Jekh romani familia ani I Švedia

Javera roma vakerena so mlo jeri tane javerčhane. Mange ola nae javerčhane sebepi so me sakofar ki akaja familia dživdindžum. Mlo dad thaj mli daj kerena buti. Mlo dad paldela (vozinela) autobuzi thaj mli daj kerela buti ko jekh jasli. Mle phenja agorkerdže (završindže) gimnazia, a isi Roma so na studirinena pali i fundalno škola. Mli phureder phen ka kerel buti ko jasli, a mli dujto phen isi ola škola so ko hospitali (bolnica) te kerel buti. Akana oj mangela te džal ko univerziteti te ovel dandengiri sastarni (zubarka) ja dandengiri higieničarka. Premde olake i pharo te birinel so ka studirinel, sebepi so mangela jekajek (isto) te ovol medicinsko phen. Ka dikha so ka ovel.

Mli daj vakerdža, so e romen ani Švedia na sine olen sakofar tromalipe (šaipe) te džan ki škola Odoleske oj phenela soj but importantno amen o Roma te sikava so amen šaj te džana, te sikljova, numa te ovel amen šansa taro than.

Nae samo so e romane čhaven na mukhle ki škola, ola ni naštine te ačhon ko jekh than buteder taro trin kurke. Avdive nae adžahar. Akana sa o Roma so dživdinena ani Švedia isi olen ple khera thaj odova i šukar.

But i importantno so amen o Roma šaj te dža ki škola thaj so isi amen šansa sar sarinen so dživdinena akate. Odova so ovela ko mlo jeri i so me dikhava mle dade thaj mle daja so sako dive džana ki buti, thaj so me thaj mlo phral mora te dža ani škola thaj ko jasli. Na tromaja khere te ačhova te na siam nasvale. Ani škola isi man but amalina odoleske so odote sium sako dive. Nae te ovel loko te ovav amalinenca te na sium sako dive ki škola Sigende mora te alosarav (odbirinav) gimnaziakoro programi. Mlo hemšukar amal ka alosarel Natura-programi sebepi so mangela te kerel buti e dživutrencar (životinjencar), a me mangava te kerav buti disoja kote so ka ovel man labaripe (korist) me čhibjakere džanipaja.

Iren Horvatne

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

KOTOR 2

*Amen
siam Roma*

Aven tradas – Vi reser

Aven tradas

Ame le rom naj amen jek them

Ame le rom sam pe antrego lumja

Sa le rom roden jek them,

O rom rodel pača aj hudina

Le romeske naj leke drago marimos

O rom rodel pača, o rom rodel hudina

Drom dromestar phiras,

aj inke či arakhlam jek than lašo

So si maj phares, si te trajis

Me sim ferdi jek manuš,

Kana o manuš trajil ande pača aj hudina

Sostar našaves man than thanestar.

Aven tradas, romale

Aven tradas inke maj jek data

Aven tradas.

Vi reser

Vi romer har inget land

Vi romer finns över hela världen

Vi söker ett land

Romerna vill ha ro och frid

Vi romer tycker inte om krig

Romerna söker ro, romerna söker frid

Långa vägar korsar romer

Än har inte romerna funnit en plats

Att vara en människa, är det svåraste av allt

När människan lever i ro och frid

Varför jagar du iväg mig?

Vi åker, romale

Vi åker ännu en gång

Vi åker.

Kati Dimiter-Taikon

Dialogo maškar o Roma

- Šukar dive!
- Šukar dive!
- Te ove sasto thaj bahtalo!
- Te ove i tu!
- Ko sian tu? Sar i to anav?
- Mlo anav i Lajos! Sar i to anav?
- Mlo anav i Mihal? Kote bešea?
- Me bešava ko Malmö. A tu kote bešea?
- Me bešava ko Stockholm. Tari savi romani grupa sian?
- Me sium taro ungarikane lovara. Savo Rom sian tu?
- Me sium taro švedikane kelderaša. Kobor berša dživdinea ani Švedia?
- Me dživdinava štar berš ani Švedia. Ki Švedia sian biamo?
- Oja, me sium biamo ani Švedia. Ama me paposkoro papo alo tari Rusia. Sar begendinolape tuke i Švedia? Sar tuke ani Švedia?
- Mange i šukar ani Švedia, bari thaj fino phuv, akate i rahati (mirno) ama but šudro. Akate kerea buti?
- Oja, akate ki škola kerava buti. A tu so kerea?
- Me džava ki škola i čhib te sikjlovav ama vordonencar da kerava buti. Isi tut familija akate?
- Oja, sa mli familija dživninena ani Švedia. Sar i ti familija? Isi tut čhave?
- Buteder tari mi familija dživdinena ani Madžarska (Ungaria). Ama akate isi man jekh phral thaj mle romnja akate isi ola buteder jeri. Man isi trin čhave. Isi tut čhave?

– Oja, isi man jekh čhaj thaj jekh murš. E čhaja isi deš berš a e murše isi eŧta berš. A te čhaven, kobor berš isi olen?

– Man isi duj murša thaj jekh čhaj. Jekhe murše isi dešuduj berš thaj e dujtone is deš berš a e čhaja isi šov berš. Džana te čhave ani škola?

– Oja, džana. Mi čhaj vakerola so mangola te kerel buti ki škola thaj o čhavo mangela vordencar te kerel buti. Džana te čhave ki škola?

– Ola tane sako dive ki škola, but mangena i škola thaj ola but šukar i švedikani čhib džanena . Mange i but kjefi so arakhljam amen. Le mlo telefonsko gendo (broj). Mora te arakha amen te aljan ko Malmö.

– Ov sasto, mangeda kjefi so arakhljam amen. Le i tu mlo telefonsko gendo. Dža devlea!

– Ačhov devlea!

Iren Horvatne

Nakhavdo ko arli, Fatima Bergendahl

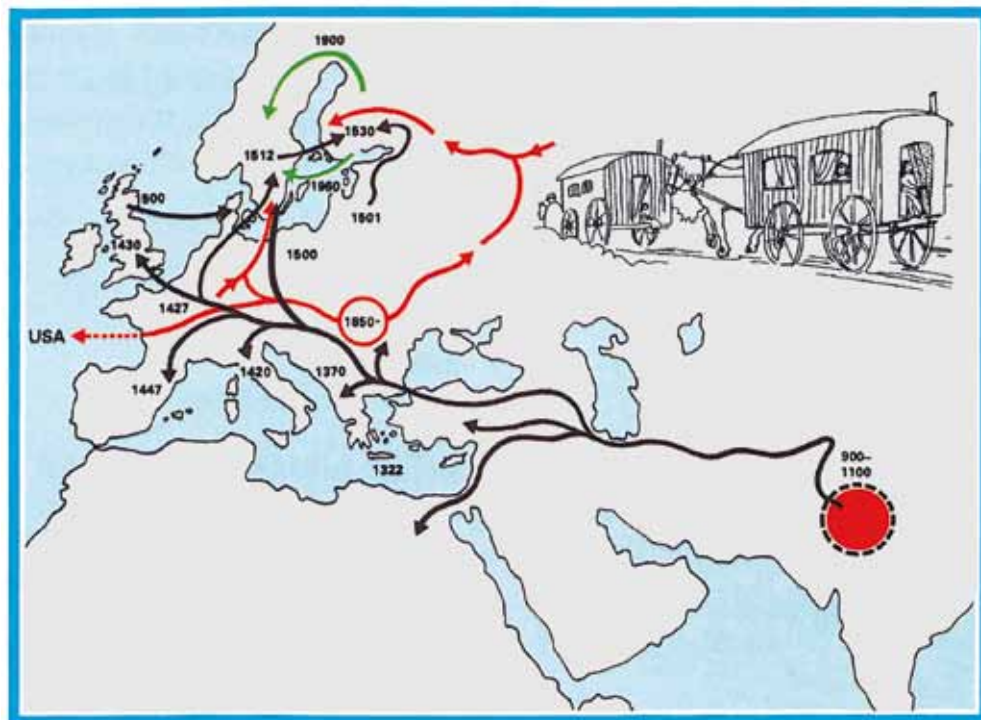

E Romengiri istorija

Akana tane o rodikerdžije jekhale da o roma tari Evropa panda taro angluno vakti avena taro jek than so anavkjerela pes severno Indija akanutno Pakistan. Odova soj tano baro sasikavibe tane o jekha jekhipa maškar e romengiri čhib thaj i čhib hindu thaj punjabi kolaja so keredža pes lafi but angleder ko akala phuvja thaj maškar akala čhibja thaj i romani čhib thaj odoja but purani čhib sanskrit koja so kerela pes sine but angleder ko akala thana. Isi but diferentna teorije soske o roma mukhle i Indija, a o rodikerdžie gndinena da odova ulo ko pobut var taro avgo 1100 berš thaj o roma ale ko javera phuvja tari Evropa džigde 200 berš palo odova.

Roma- zigenare - gypsies thaj gitanos

O roma korkori anavkererdže pes rom, jek lafi soj tano manuš ko romane. Keda o roma ale ki Grčka sar so isi teorije bašo odova, ola sine hemime jeke grupaja so

dživindža othe thaj so anavkeredže pes *atsinganos*. O anavkeribe "cigan" gndini pe da avela odothar, soske o majoritetikane manuša gndinena da o roma tane tari odoja grupa. O anav "cigan" phirdža palo o roma thaj kerarela pes (adaptirini pes) ki odoja phuvjakri čhib kote so o roma arakhljona sine. Ko misal ki Italija o manuša vakerena e romenge "zingari" thaj ki Germanija "zigeuner". Thaj odoleske o lafi cigan avela taro but angleder, avdive da isi jek kotor roma kola so mangena panda te anavkjeran pes cigani a na roma.

Isi but legende* bašo kola tane o roma ko čačipe. Ko jek asavki legenda vakerdža pes so o roma avena taro "tikno Egipat" thaj odova tano o soskipe soske e romen anavkjerena "gitanos" ja pale "gypsies" ko disave phuvja.

Ki Švedia ale o anglo roma ko 1512 berš. Ko Stockholm isi hramomo taro 29 sepembar 1512* berš bašo jek bipendžarutni grupa manuša so kerena jek but javer čhib. Akate terdžola so odola manuša tane pokale taro olengere majoritetikane manuša thaj olengere tabietia nane pendžarde. Šaj isine jek trijanda familije so ale ko Stockholm. Thaj manuš šaj te vakerel pes so akatar avgokerela e romengiri istorija ki Švedia.

Ki celo Evropa o roma tane dikhle sar profesionalikane manuša, maškar javera buča ko keribe plo kovačluko thaj sar muzikantija ama hari thaj sumljiva dikh o but phuvja o roma tane paldime thaj namukhena olen te dživdinen rahati. Telo disave vaktija o roma sine ugrozime taro asavko paldibe kaskoro cilj sine te našavkerel sa e romen.

Akana o roma avgokerdže te kheden pes thaj te maren pes bašo ple manušikane hakia*.

Sa o podatke bašo o numero e romengoro tano nesigurano, ama šaj te vakerel pes so isi najhari dešuduj milionia roma ki Evropa. I Rumunia tani jek phuv kote so dživdinele jek pobaro kotor taro roma ki Evropa. Ki tatirigali (južno) thaj šudririgali (severno) Amerika dživdinena džigde štar milionia roma. Ko Internet isi but lenkia kote so šaj te arakhel pes o numero e romengoro ko javera phuvja.

I fakta khedindža pes taro divferentna (različna) hainga taro Internet a odova khedindža i *Mai Beijer*, i *Kati Dimiter-Taikon* thaj i *Mirelle Gyllenbäck*.

Ko arlikane irandža i *Fatima Miftar*

Lafengorohaljovkeribe

Legenda = vakeriba kola so pale vakerdže pes mujale thaj so na valjandža te oven ko čačipe. O lafi paramis isi ole džigde jek asavko haljoviba.

E Stockholmeskoro foroskoro hramomo lil tano jek pravno čhani te kerel pes jek registari taro odola protokolia so kerdže pes ko sudo hramome bučencar soj tane but bare te dikhen pes.

Manušikane hakia (pravja) = Ko 1948 berš O Sakhedime nacie phanle plo lafi baši barabarikani deklaracija koja so trebela sa e manušenge. Akaja deklaracija terdžola e vladake ko webthan www.manskligarattigheter.gov.se.

Ko www.UDHR.net, akaja deklaracija tani irami ko 359 čhibja, maškar o javera čhibja thaj ki romani.

Ko bange droma ani Švedia

Rusia – Polska – Italia – Francia – Portugalia

Mle mamiako anav i Lola, biami 1925 berš ani Polska ki jekh diz so akaripe Krakow. Oj tani tari i kelderaško grupa. Olakiri familija akharipe Mutešti thaj tani paše jeri e familijencar Parakoni thaj Miheješti.

- Mami, sar alen tumen ani Polska? pučljum ola.
- Na siam špansko Roma?
- Na, mo čavo! Taro anglunipe amen siam rusko Roma!

E Jonnskoro papo Sergej thaj i mami Lola barabar e Jonnskere dajaja, e Sabinaja.

Mlo dad, te mamiako dad, o papo "Vosho" alo tari i Rusia ki Polska barabar (zaedno) me dajaja, te mamiaki daj Persida, ko 1920 berš. I Persida sine taro Poliacha – jeri. Me biandiljum odote ko Krakow, tli mami. Sar so vakerdža mlo dad, odote na bešljem majbut taro duj berš, odoleske so sine but pohari buti kalajdžilukoja. Sebepi i buti amen o 1922 berš cidindžam drumo ani Italia, amari baht odote te arakha. Mlo dad, taro javera Roma šundža so odori o buča šukar džana. Ko drumo ani Italia amencar sine pana familie. Thaj odola Roma sine ko čačipe! E bučaja sine but hemšukar ani Italia, ama sebepi so e romen buteder far nae baht, uljam paldime taro o phuvja kote so aljam, thaj i Italia na sine nisavo izuzetko. Ani i Italia bešljam 2–3 berš agleder te palden amen. Sine baro bibahtalipe thaj bilošalipe te ova paldime, keda amaro dživdipa podžindža majšukar te ovel.

Akana kedindžepe o purane Roma thaj maskar olende mlo dad, te keren lafi kote ka cida ko drumo. Phanle pe lafia te dža ko Pariz, ani Francija. Ko Pariz sine amenge šukar, odote bešle buteder Roma, bučaja sine šukar dži kote e Dujto Sumnaleskoro maripe (Dujto svetsko vojna) podžindža. Ni o džukel na mangava te nakhel taro sa odova pharipe, dukhavipe! Mlo manglo, našti te kerav lafi taro odova vakti, pale phravava me rane! Či i historia te kerala tikni, palo o maribe aljam ki Portugalia, thaj odote arakhljum tle papo e Serga thaj amen prandindžampe. Tegani sine man 19 berš.

Rusia – Brazilia – Portugalia

Tlo papo o Serga (Segej Ivanovich) biandilo ki Moskva 1912 berš. Oleskere dadeskoro anav sine Jono thaj alo taro o jeri Genešti, oleskere dajakoro anav sine Dunja. Keda oleskiri daj muli, oleskoro dad naštindža e trine čhaven te arakel. Odoleske posinindža (adoptirindža) e čhaven javere romenge, bibaht na ki jekajek (isto) familia numa ke ververikane familie. O Rom so posinindža tle papo akhardžape Bukuro. Oleskere romnja, gindinava (mislinava) so akhardžape (vikindžape) Jordanka na sine čhave. O Bukuro avela taro o jeri Miheješti. Keda tle papo sine deš berš, oleskoro očovo dindža lafi so ka džal ko Sao Paolo ani Brazilia. Odote šaj oleste sine jeri, e buteder romen isi jeri ko soro sumnal. Ani Brazilia sine oleske šukar sebepi so odote ačilo dži ko po meriba. A to papo našlja odotar thaj džanea soske? Keda tle papo sine 16 berš oleskoro očovo manglja te prandinel ole bizo ov te mangel! Odoleske ov našlja thaj alo ki Portugalia, sebepi so odote jekajek čhib kerelape, portugalikane sar ki Brazilia.

Portugalia – Špania – Belgia – Špania – Švedia

Keda alo ani Portugalia taro jekfar sine ole problemia e themutne organen-car sebepi so na sine ole ple dokumentia. Našti šukar te dama godi, ja o krisi odlučindža ov askeri te džal, ja ov korkoro mangla te džal ko askerluko. E ama, ani Portugalia me arakljumpe te papoja e Sergeja thaj amen prandindžampe.

Amen samo jekh berš dive bešljam ani Portugalia. Palo odova geljam ani Špania kote so ti daj bijandili ko 1941 berš ki jekh diz e anavea Salamanca. Sar so džanea mo čhavo, te daja na sine ola ni phenja ni phralja, thaj ko 18 berš arakljape te dadea e Josea (Peppe) ki Zarakoza (jekh diz ani Špania) thaj prandindžepe. Odova so sine čudno tle dadea thaj tle papoja, i so olengoro jekajek palunipa, so solduj džene ule adoptirime taro tiknipa.

E mamiakoro biav.

Na sine amenge šukar odote ani Špania, odoleske to papo pherdža amari godi te dža ani Belgia. Ni to dad na vakerdža te na mukhel i Špania. Oleskoro očovo thaj makija mule, thaj ov hošindža (osetindža) so nae ole ple manuša thaj odoleske ov thaj ti daj ale amencar ani Belgia. Na sine nisavo delinipa so geljam ani Belgia sebepi so odote sine amen pošukar ekonomia. Tle papo sako dive sine tendžere te kalainel thaj bare kazanja tari furuna so valjandže te thovenpe thaj te kalainenpe. Amari ekonomia odobor stabilizirindžape, so sine amen šajdipe (mogućnost) te da dumo amare jeriske so ačile ani Špania. Ani Belgia bešljam 5–6 berš thaj odote tu Jonny biandiljan ko 1960 berš ki jekh diz e navea Chatelet.

Mangea te džane soske selindžam amen ani Špania keda sine amen buti? Akana ka vakerav tuke! O Roma so dživdindže ani Belgia angleder amen te ava sine phare jakhencar (zavidno), odoleske so sine amenge šukar. Sako drom olencar sine amen konflikti. Našti ikerdžam thaj irandžam amenge ani Špania.

Jekh dive mlo dad, te mamijako dad Vosho, šundža so isi amen jeri ki jekh phuv e anavea Švedia. Sine jekh šukar phuv, so odoleske pale kedindžam amare šea! O berš keda cidindžam ani Švedia sine 1962. Tute ni duj berš na sine keda aljam ani Švedia thaj ko Stockholm. Amen šundžam so amaro jeri bešlja ko jekh romano logori e anavea Ekstubben, ko jekh than e anavea Tyresö.

O *Jonny Ivanovich* intervjuindža ple baba e Lola

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Liparipe (setibe) taro o romano logori Ekstubben

O Jonny, duj berš.

Keda jekhito far aljam ani Švedia gindindžam so paldindžam ko bange (pogrešno) thaj apansiz (iznenadno) aljam ani Sibiria! Šaj te de pe ki godi savo šoko sine e truposke, te ave taro o tatipa tari i Špania ko akava izralutno šudripa? Ka zumavav (pokušnav) te haljovkerav (objasnav) kobor sine šudro. Taro o angluno vakti o jevenda na sine tate sar akana. Na, ko 1960-berša, buteder far soro jeven sine maškar 20–30 digria (stepenja). Šaj te de pe godi so ko soro jeven bešljam ko barake ko akava romano logori?

Keda uštiljam sabale, amare jorganja sine odobor šudre thaj zorale so šaj te bašala upro olende. Keda geljam pani te ana, ki kofa o pani pahondža (smrznondža) angleder te ava ki baraka. Oh, amen nakljam but dukha thaj čorolipa ko sumnal, ama keda sian ko zori mora te ove bihašarno (neosetlivo)! Sar jekh dad thaj daj mora te zumave (pokušine) te osigurine e čhavengoro avutnipa!

Ko akala barake bešle 15–20 familije. Buteder familien sine but čhave, thaj dži ko 10–12 manuša gurindžepe sar sardine ki sako tango (tesno) baraka.

Me pačava kaj ko Ekstubben bešljam 3–4 berš. Thaj te na ovel sebepi jekhe romane romnjake e anavea Katarina Taikon, olakiri phuv lokhi te ovel dži akana panda čhaj sine te beša odote! Odoja džuvli sine but godžaver thaj baro vilo (srce) sine ola. Sine ola šukar relacije e themutne organencar, e manušencar so dena khera, e socijalnoja, doktorencar etc. But far ljelja pea ko logori e žurnaliston thaj e TV, te sikavel ko savo čororipa, mizerija olakere manuša dživdinena. Oj sine sar jekh jag so na ačhola! Jekh far dava man godi, so kedinža amen te dža te marširina ko protestomarši. Amen demonstririndžam te den amen majšukar khera, amare čhave te na marunen. Olakoro zoralipe dendža rezultati thaj me gindinava so ko 1965 berš o gadže ko komune lile te den amen khera.

Vakerdo tari mi *mami Loli*

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Jevendaskere fotografie taro o romano logori Ekstubben.

E romengoro internacionalnikano dive, 8-to april

E romengoro internacionalnikano dive ikerelape odolesko so o jekhto Romano internacionalnikano kongresi sine ano London ko 1971 berš. E Romen nae olen „pumari“ phuv. Premda o Roma dživdinena čhudime (frdime) ano sa e sumnaleskere riga (strane), isi barabarikane simbolia so ule priznaime. Jekhto i o nacionalnikano dive so ikerelape ano soro sumnal ko 8-to aprili, javera i o Romano bajrako thaj i nacionalnikani himna Dželem, dželem.

I konferencia 1971 e Romengere anglunipaske

Ano 7–12 aprilo 1971 berš kedindžepe o prestavnikia taro dešuštar phuvja barabar e delegaciaja tari Indija thaj e prestavnikoncar tari i phurani Sovjetikani Unia ano London. Akava kedipe financirindžape tari Sumnaleskiri Khangirengiri organizacia. O resini (cili) sine te diskutirinelpe e romengoro avutnipa.

I inicijativa bašo akava jekhto internacionalnikane Romane kongreseske ali taro Grattan Puxon, Donald Kenrick, Mateo Maximoff thaj Žarko Jovanović.

O romano bajrako

Ko akava o Internacionalnikano Romano Komiteti preorganizirindžapes ki Internacionalnikani Romani Unia (IRU). E plavo thaj e patrale renkie (boe) lilepe pana ko jekh kongresi ki Bukurešt ani Romania 1933 berš. Demek te zojrakerelpe i romani historisko vrska e Indiaja, phanlepe o lafija te čhivolpe jekhajak trklako

sar so isi ko Indijakoro bajrako. O lolo trklako simbolizirinela o ikljojbe tari India thaj e Romengoro anglaldžajbe. I plavo renkia simbolizirinela i hava (nebo) a i patrani renkia simbolizirinela i phuv.

I Nacionalno himna

Ko kongresi i gili Dželem, dželem ljljape sar nacionalno himna. I melodia tani tradicialno thaj o texti hramondža o Žarko Jovanovič.

O Roma ko Malmö mukhena luludža ko Internacionalnikano Romano dive ko 8 april.

O nacionalnikano dive ikerelape taro buteder manuša

Ko anglunipa o nacionalnikano dive ikerdžape samo taro hari džene, ama ko akala palune berša e diveskoro ikeriba buvlilo thaj avdive buteder manuša ikerena ole. Avdive o 8-to april ikerelape ko saranda phuvja. Ikerenape ververikane (razno) ritualia thaj aktivitetia, te phena tharenape momelja, sadinenape kašta thaj ikere-nape ceremonie e romenge so mudardile sar kurbanu (žrtva) ko anti-romano napad. Ko buteder thana čhivenape luludža ko phani. Ani i romani tradicia sar ko javera kulture o pani simbolizirinela užipa (čistoča) thaj sastaripa.

O 8-to april tano jekh importantno dive e romenge ko buteder phuvja. Akava dive tano pherdo lošipaja, asajbaja, dukhavipaja thaj asvencar ama ov i tano thaj specialno. Ano 2000 i Romani Internacionalnikani Unia proglasindža e Romanija sar e Romengiri transnacionalnikani phuv, bizo rodibe i teritorija. Šaj te vakernelpe soro sumnal tano e Romengiri phuv.

Domino Kai

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

O texti tano ki čhinvdi verzija taro o texti so me, *Domino Kai* hramonžum thaj so isi ki Delegacija e Romane pučibaske. Webbthan **www.romadelegationen.se**.

Ko Internet isi panda informacija tari I Romani Sumnalkonferenci. Arak ko **wikipedia.org/wiki/world_romani_congress**.

Informacija e buteder verzienge taro *Dželem, dželem* thaj i snimka tari akaja himna isi ko buteder čhibja ko Internet.

Dželem, dželem

Dželem, dželem lungone dromensa
maladilem baxtale Romensa

Dželem, dželem lungone dromensa
maladilem baxtale Romensa

Ai Romale, Ai Chavale

Ai Romale, katar tumen aven
le tserensa baxtale dromensa?

Vi man sas ek bari familiya
tai mudardya la e Kali Legiya

Ai Romale, Ai Chavale

Aven mansa sa lumnaike Roma
kai putraile le Romane droma
Ake vryama, ushti Rom akana
ame xutasa mishti kai kerala!

Ai Romale, Ai Chavale

Vart än min vandring mig på jorden bär
möter jag lyckliga romer där.

Vart än min vandring mig på jorden bär
möter jag lyckliga romer där.

Oh Romale, Oh mitt folk!

Hur kom ni hit, oh, säg hur det gick till
med era tält på lyckliga vägar?

Ack även jag har haft en stor familj
men den försvann i utrotningsläger.

Oh Romale, Oh mitt folk!

Kom alla romer, nu framåt vi går
vägen till framtiden vidöppen står.

Kom alla romer nu i samlad grupp
nu är det dags, nu reser vi oss upp!

Oh Romale, Oh mitt folk!

Žarko Jovanović

I gili **Dželem, dželem** isi ko buteder verzie ke romane varitetija. I melodija tani jekh tradicijalno romani-srbikani kamlipaskiri gili! Nakhavdo ko švedikane, *Gunilla Lundgren*.

Sofia Z-4515

Literatura: Sofia Z-4515, texti *Gunilla Lundgren* e barabaručarnaja, e *Sofia Taikon*, portretia *Amanda Eriksson*, izdavindža *Tranan* thaj *Podium*, 2005. Poračiba taro www.podium.nu.

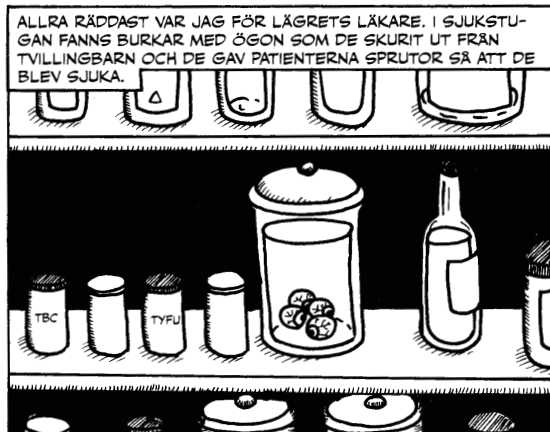
Sofia Z-4515 tano jekh makhimo (crtimo) serielil kote so kerelape lafi jekhe romane čhajake e anavea Sofia. Ko lileskoro anglunipa, oj ple familiaja dživdinela ani Polska. I familia bešela jevendeske ko kher, a nilaeske džana grastea thaj kočienar ko droma ani soro Polska, te dikhen ple familien thaj doslaren (amalen). Keda i Sofia tani ovto berš, paruvanela (meninelape) olakoro thaj sa e poljakengoro dživdipa. O Hitler ljela olengiri phuv thaj kherdža nieti so o jaudie thaj o Roma tane hari vredno thaj odoleske ov ka mudari olen thaj ano praho ka kerel olen. Amen e Sofijaja ka dža te dikha sar oj thaj olakoro jeri garavdžona ani veš, palo odova zoraja dživdinena ko jekh than okolimo žicencar, so vakeripe oleske geto, thaj hempalal ingarde ko koncentraciono logori. Odote oj ljela plo phanlipasko gendo (broj). Odova i demek so oj tani i 4515 romani phanli ko odova logori. Sa olakiri familia merena numa na i Sofia, so keda o maribe činavdža, kurtalinelas(pasinelape) ani Švedia kote prandinipe thaj isi ola šukar dživdipa.

Ple unukonge i Sofia korkoro pli dživdipaskiri istorija vakerela. Odoleske si lokho korkoro ki tute te hošine akala phare buča ama jekajek te lošare o amalipa ko sa akava pharipa so oj arakhela. O lil agorkerela bahtalipaja.

Me sarinenge preporučinava o lil! O lil tano but interesno thaj o portretia (slike) kerena so šaj te haljove sar sine e Sofiake. O teksti tano ko Švedikane thaj ko romane-kelderash.

Miranda, 13 berš

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*.

Jekh tato vas

„Tu ti rota (krugo) phirdžan,
Asandiljan olencar, sine vakerdo,
Tu korkoro sakodrom sian sine.

Jekh far ko to diveskoro phiripe aljan dolindoj jekhe čhave ko vas,
vakerdže.

Oleskoro dad sian sine?

Dukavno sian sine sar jekh dad.

Tu sian sine barikano odole lošale thaj fino čhaveske.

Sako dive tu sikavdžan ole, sine vakerdo.

Jekh dive ki ti sakodiveskiri rota o čhavo tuja ki ti riga na sine,
oleste taro vas dolindoj.

Sa o Roma thaj javera dindže pes ki godi savo kesmeti (sudbina)
o čhavo arakhlja.

Kaj e furune?

Jekh kuršumi ki men?

E džukelenge frdimi, džumbuši te keren?

Ja o čhavo buteder testija nakhlja, te dikhe kobor jekh čhavo ki
dukh tano zoralo thaj ki drapa (otrovo)?

Korkoro tu džanea Dr. Mengele.

Ama sa me džanljum.

Me sium o čhavo so dikljum upro to ikerdo tato vas.“

Domino Kai

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Šaj korkoro tut te pendžare?

Me na siuma jekhfarikano (iznenadimo), ama bilošalo. Man isi pherdo haljojba so mle familijakoro čhavo duj far takmičindžape ko švedikano šlagerfinali thaj sine ole baxt ko Svensktoppen, na manglja javno te vakerej soj tano Rom. Ama džandžolape so ov bari cena ka pokinel. Sakodive daraja te bešel te na arakhen ole soj tano.

Anglo disavo vakti keda jekh šukar amal bahandindža man (predložindža man) sar jekh taro o sikavne ki jekh kafansko šou, e odgovorneskoro spontano reakcija sine: Na, nijek Rom našti te khuvel ko mle kafane”. Oleskiri reakcia mle doslareske ali sar jekh šoko, ama mange sine sar jekh ojavakeribe (potvrđipa) odoleske so me but vakti džanjum.

Ko hiphop, rap- thaj break kultura avdive isi majbut terne so na mangena te vakerej so isi olen romano soj, ama me pačav (verujnav) so ponodori ka troman ”tari garderoba te ikljon” thaj barikanipaja ka vakerej soj tane ola.

Kotor taro o lil I betraktarens ögon tari *Hans Caldaras*
Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendah*

E romengoro thamitnosistemi

O Roma beršencar ple interno konfliktia rešindže maškar ple thamitnosistemea (pravno sistemi) so akharelape kris. Akaja tani jekh tari hemphureder tradicia maškar buteder romane grupe.

Jekh romano kris šaj te rodelpe keda jekh Rom hovavela javere rome. Bipokjime (biplatime) dugia šaj te anen dži ko jekh romano krisa. Ko misal, jekh rom thaj romni so mangena te mukhenpe. Akaja tradicija e romane krisaja buteder ike-relape kotar o kaldaraško thaj lovarsko grupe. Samo o phureder džene soj tane respektirime maškar o Roma šaj te oven krisatoria.

Ake jekh misal ko jekh romano kris:

O Janko ljela udžulo love taro Fardi. O Janko dindža plo lafi so ka iranel o love jekhe masekoske. Palo masek dive o Fardia pana na ljelja ple love. Keda o Fardia pučela e Janko keda ka iranel oleske o love, o Janko phenela so oleste nae love. O Fardia pana masekdive adžikerela thaj pale pučela e Janko. O Fardia pale vakerela so nae ole love. O Fardia akana holjanela thaj rodela jekh romano kris taro o purane Roma so o Janko te iranel oleskere love.

Khedenape but roma, o Janko thaj o Fardi arakhenape ki kris, te vakeren pli verzia taro sa akava. O Fardia vakerela so ov udžulindža o love jekhe tikne vakteške ama o Janko na ačhilo ko po lafi thaj odoleske ov rodindža jekh romano kris. E krisatoria phenena e Jankoske so posigate o love e Fardiaske te iranel, se ka krisinelpe sar marime*. Palo duj dive o Janko o udžiline love iranela e Fardiaske.

O Fardia ljela jekh kotor tare love thaj kerela jekh džumbuši e krisakere manušenge thaj e Jankoske.

Erland Kaldaras

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Lafengorohaljovkeribe
Marime = keda jekh manuš
 tari i kris ovela ačardo
 (isključimo) taro o romano
 amalipe.

É Romani Glinda

É Romani Glinda tani jek romani nevipaskiri novina koja ikljola šov var ko berš. I novina postoinela deš berš. Ki novina šaj manuš te drabarel (čitinel) bašo o aktuelna buča so ovena maškar o roma tari celo Europa. Taro avgo drom sine É Romani Glinda jek nevipaskoro ljil kova so sar inciatori* thaj kherundžia e novinako o Fred Taikon bičhavela sine ko ple jerija thaj amala. O but buča so ovena sine maškar o roma ko odova vakti mangela sine Fred thaj sa o roma te len than kotar odola informacie.

Ko avgo ikljojbe taro e nevipaskoro ljil sine samo disave riga, ama o numero riga barjardža pes but sigate soske sine but so šaj te hramonel pes. Sine but kuč te bičhavel pes e nevipaskoro ljil thaj odoleske kerdža pes o khedipe É Romani Glinda kova so šaj sine te rodel ekonomikano dumodejbe* taro foro Stockholm. Sar sastin (zahvalnost) taro akava dumodejbe šaj sine o nevipaskoro ljil te bučakerel javere skribenten (hramorno) kova so thaj agjehar hramonela sine nevipaskere artiklia.

O avgo manuš so alo avrijaldan te del arka e novina tano o žurnalisti (novinari) Bengt O Björklund. Akana tano ov jek taro odola duj soj bučakerdo ki novina. Uzo odova lena than avdive jek baro numero tromardžie* a ola tane manuša kola so kerena buti bizo love, sar soj i Rosa Taikon, Hans Caldaras, Domino Kai thaj i pisatelka Gunilla Lundgren, o redaktoria Bo Hazell thaj Göran Greider thaj panda but javera.

Ki novina šaj te drabare bašo odova so ovela maškar o roma ki Švedia thaj ko javera phuvja. I novina tani pobut hramomi ki švedikani čhib, odoleske so manuš mangela thaj odola so naje roma te šaj te drabaren bašo o romane nevipa. Akava tano but importantno gndinela o Fred. I novina tani jek importano kanali da bi te bajrarel pes o haljojbe e romengere situaciake thaj manuš mangela te kerel jek debata taro odova.

Sarine so mangena thaj isi olen diso importantno te vakeren šaj te hramonen odova ki novina. Ko sakova numero isi jek debatakiri rig kote so o roma thaj odola so naje roma šaj te hramonen bašo plo dikhibe ko aktuelna oviba.

O jek paleavutno kotor ki novina tane o "Mangle purane slike vakerena". Akate isi slike kola so sikavena sar o roma dživdinge angleder. Ko odola duj palune riga isi hajbaskere recepte kola so o drabardžie šaj te keren peske. O recepte tane hramome ko duj čhibja ko švedikane thaj ko romane. Tu so sijan roma šaj te anglalpokine* tuke i novina É Romani Glinda bizo love.

Mirelle Gyllenbäck
Ko arlikane irandža i
Fatima Miftar

I rupuni kovačka Rosa Taikon ki pli dučana.

I Viktoria so ka ovel thagarni kerela vizita ki Romani narodno škola ko Göteborg.

Lafengorohaljovkeribe

Ekonomikano dumodejbe
= love sar ko misal so jek komuna dela jeke khedipaske.

Inciatori = jek manuš so arakhela diso, so avgoke-rela diso.

Tromardžie = ola tane manuša kola so kerena buti bizo love.

Anglalpokine = te avel tuke jek novina telo jekhe vakt-eskoro periodi.

Angažiribe e romane ternengoro ki Evropa

Ko avibe taro anglojevend 2008 berš khedindže pes džigde 25 romane terne tari celo Evropa ko Strasbourg ki Francija bašo jek studijakoro kurko. Amen sijam sine trin džene tari Švedia. O cilj akale kurseja sine so amen te sikljova, sar o romane terne te len than ko šukarederkeriba e romane situaciake. Odova kurko sine but intezivno! Amare dživde diskusie kerdže pes celo vakti bašo odova sar amen o terne taro sa o javera phuvja te kera buti e romane pučibaja. I inciativa ko akava studiriba lelja o FERYP (Forum of European Roma Young People)* thaj Evropakorogodidejbe (Europarâdet). FERYP tano jek romano khedipe so isi ole členija ki celo Evropa.

Amen bešljem ko Evropikano Ternengoro Centro kova tano dur disave minutia phiribe kotar e Evropakoro godidejbaskoro mponirikano kher, kote so ikerdža pes o kursi. Amen so sijam sine ko akava kursi juristia, žurnalistia, vladakeremanuša thaj manuša soj aktivna ko ple khedipa kote so sarine tane roma. Sarine amen keraja buti e romane pučibaja ko amare phuvja. But džene taro odola so sine šaj sine te vakeren sar ola tane bidurustikane dikhle odoleske soj tane roma. Thaj ako tane dikhle agjahar ola palem ikerena pes ko baripe soj tane roma. Ola mangena te sikaven so o roma da šaj! Odoleske so sine but so isi olen univerzitetsko džandiba.

Odola pobut džene avena taro phuvja kotar i purani Jugoslavija. Ola vakerdže so isi but roma soj tane but čorole thaj naje olen nisavo šajdipa te džan ki škola. Jek taro odola džene vakerdža so ki lakiri phuv isi bare thana kote samo o roma dživdinena. Odori tano but čorolipa thaj bilačhipa thaj naje nisavo šajdiba e romen sar te khuyen ki buti ja te šaj te džan ponodori ko plo školujbe.

Thaj palo sa akala pharipa tane ola pherde avšavibe (nada). Ola sine manuša so čhivena džikas te pakjal so jek dive ka ovel e romengeda pošukar ko sa o phuvja. Odoleske valjani sarine amen o roma te kera zorali buti thaj te kera jek javno gndiba ko odola so anena o kanunia thaj maškar amare romende.

Jek pučiba so diskutirindžam telo sa akala divesa sine, bašo odola diferentna romane khedipa soj ki Evropa te keren buti korkori bizi o pophure roma te vakeren thaj te heminin pes.

Disave gndindže da našti te ikerel pes jek khedibe bizi e pophurengoro thaj bizo olengoro lafi anibe so te kerel pes. Odova tano pale o pophure so čhige o temelia kolendar avdusne terne kerena pli buti. Javera gndinena sine so šaj te ovel pošukar ako o romane terenengere khedipa kerena hari poneve metodencar, ama palem o pophure roma te vakeren plo gndiba thaj plo dikhiba.

Keda o kurko agorgerdža thaj sarine amen mukhljam o Strasbourg haljilem kobor but amen sikljilem bašo sar e romengiri buti ko javera phuvja.

Leljem nevo džandipe bašo sar o roma dživdinena ko odola različna phuvja. Thaj agjehar ule amen romane amala tari celo Evropa. Uzi odova siklijem amen da o FERYP kerela neve sikljobaskere kursija sako berš!

Mirelle Gyllenbäck

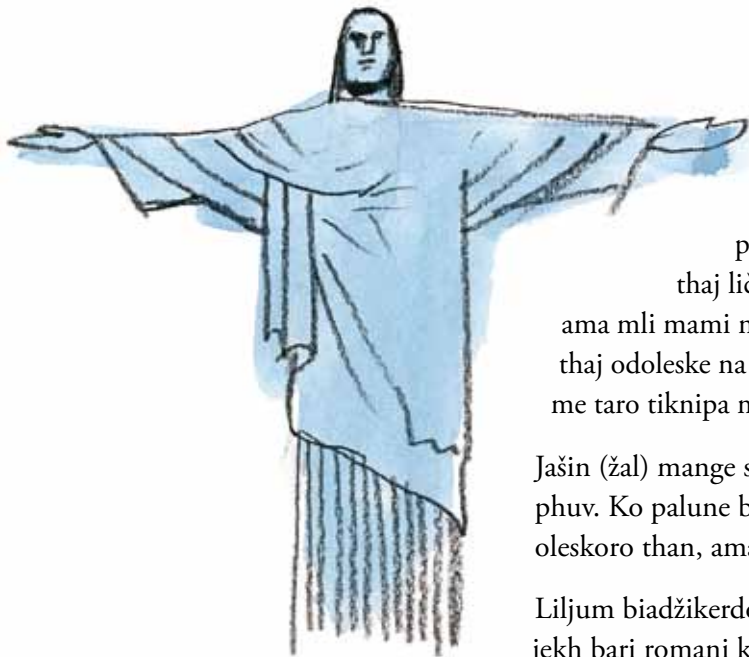
Ko arlikane irandža i *Fatima Miftar*

FERYP (=Forumi e Terne Romengoro Tari Evropa) mangeja li tu te džane diso pobut taro akava khedipa šaj tu te kontaktirine e Mirelle Gyllenbäck tari Ę Romani Glinda ja palem e Domino Kai ko Diskriminirbaskorozastapniko (DO). Mangeja li te džane pobut taro odole kurseskere kurkeske šaj te dikhe ki novina Ę Romani Glinda nr 2–2008.

O romane terne anglo o Evropakoro godidejbe ko Strasbourg.

Arakhibe e romencar ki Brazilia

Mle paposkiri phuv

Mlo papo but far kerdža lafi tari i Brazilia. Keda sine terno odote bešlja šov berš ki diz Sao Paulo. Vakerdža kobar šuži i phuv sine thaj e manušendar so sine but šukar thaj lično. Ko phure berša manglja te džal ki Brazilia ama mli mami namanglja sebepi so darala dur te ujrak (letinel) thaj odoleske na gjele. But šukaripa vakerdža tari Brazilia, so me taro tiknipa mangjum te džav ko me paposkiri phuv.

Jašin (žal) mange so mlo papo nijekhfara na irandžape ki pli phuv. Ko palune berša dindžumpe godi so me odori ka džav ko oleskoro than, ama i but pharo.

Liljum biadžikerdo šajdipe (mogućnost). Kanindže man ki jekh bari romani kristijansko konferencija so ka ikerelpe ki Brazilia ki jekh diz so akarelape Campinas. Akana labarava (iskoristinava) o momenti thaj cidindžum ko drumo.

Konferencija

I konferencija ikerdžape trin dive ki dizjakiri romani khangiri (crkva). Ale 400 Roma tari Brazilia, Peru, Argentina, Venezuela, Mexiko, Germanija, Anglija thaj Švedija. Ko agor liljape jekh bari sala thaj odote ale cirka jekh milja Roma.

Lično bešipe

Me kerdžum vizita ane buteder phuvja ama akaja sine mange hemšukar. O Roma sine doadžučarne (gostoprimalivo) thaj ko bešipe sako dive akardže amen ki peste. Maškar amende vakerdžam amaro pendžaripe. Specialno sine odova far keda siam sine akharde (vikime) ki jekh familia thaj jekh taro e misafirija sine mle dajakoro kumeskoro phral! Savo arakhipe! Odoja familia dživdindža ani Španija keda me jeri odote bešle.

Reklama e Švediake

Džandžolape so me kerdžum hari reklama e Švediake. Me vakerdžum so amare čhaven isi hako (pravo) te sikljon ple dajakiri čhib, sebepi so o Roma tane pendžarde miniritetno manuša.

Vizita ko Rio de Janeiro thaj Sao Paolo

Jekh javer suno so pherdilo i so me kerdžum vizita ko Hristosstatija, ki plajin (platinina) „Corcovado“ 700 metria upral i diz Rio de Janeiro. Taro Rio geljam ko Sao Paolo so odote dživdinena 20 milionja manuša. Sar ki sako diz akateda isi šuže thaj bišuže thana. Račate keda sa e oblakodejra (but uče zgrade) thabljona te phene ki Amerika sian.

Dromardžie thaj manglune

Ama te ovav putardino (iskreno) na sine mange but šukar ko Sao Paolo. Sium sine but astardo taro sa e dromardžiečhave (uličajra). Ola sine melale, pharavde šejencar thaj buteder bizo minie. Majphare sine mange keda dikljum sar o manuša paldena e čhaven keda mangle devlenge.

Jekhfara, keda me thaj mlo amal sade so bešljam te ha ko jekh restoranti keda jekh čhaj so sine ola šaj 14-15 berš thaj ikerdža jekhe bebe, khudža ko amaro džami. Gestencar sikadža soj tani bokhali. Keda o restorantikano personali dikhlja odova, iklilo avri te daraven ola. Na mangle oj te ruminel olengere buča.

Ama šaj te hav palo sa akava? Jekhe taro personali molindžum ole te del man jekh kesik, thaj sidžardžum te kedav hajbaske thaj geljum pali olate. Sine baht so na reslja dur. Me nijekhfara nae te bistrav sar olakoro melalo, dukhavdo (žalosno) muj hasandilo keda dikhlja o hajbe. Olake te phene sumnakaj (zlato) sine ki kesik.

Jonny Ivanovich

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Našt'i imar čhib phandl'i l'ikerav – Tig inte längre

Našt'i imar čhib phandl'i l'ikerav
tu mironipo mujeha khamestar,
O mire manuša,
bronziko mujeha
ezeraberšengra jagatar
hordines apsiňakro šlajiris tele mujeha,
sa sako rat'i
sar nekžužeder čercheň labarela.

E čhib phandl'i l'ikerahas ezeraberša,
phirahas pherde jilenca
na avri phende lavenca
sar baro paňi
sa dživipen pherdol'
leňenca.

Dezider Banga, Slovakia

Nakhavdo ko švedikane, *Milena Hübschmannova* thaj *Gunilla Lundgren*

Nej, tig inte längre
du folk som fått ditt ansikte av solen,
mitt folk
med ansiktet brynt av tusen eldar,
bronsbeslöjat,
skimrande som den klaraste stjärnan
när skymningen faller.

Vi teg i årtusenden
men våra hjärtan är fyllda
av outtalade ord
likt havet som fylls på
av flodens blåa vatten
oavbrutet.

KOTOR 3

Romani chib

Vizita (poseta) ki biblioteka

Barabar (zaedno) mle sikljovnenar (učenikoncar) geljam ki vizita ki biblioteka ki Askebyškola ano Rinkeby. Mangljam te dikha save romane lila isi. Sine mange šukar te dikhav so sine olen e lila so me nakhavdžum taro švedikane ko kelde-rash: *Aljoša zigenar-hövdingens son*, *Pippi Långstrump*, *Tariq bergets hövding* och *Tsatsiki och morsan*. Sine javera romane lila, ama na sine ko kelderash, soj tano o romano dialekti so džanena mle sikljovne.

O ljil so alosardžem (odbirindžam) sine *Sofia Z 4515*. Akava lil tano hasili (vešto) kerdo, sebepi so jekh rig tani ko romane a javer rig tani ko švedikane. Akava lil valjani sako te drabarel, te džanen so ulo, so sa e manuša te ciden pes taro rasakoro biamalipe.

Akala tane mle sikljovnengere reakcie palo so drabarindže o ljil:

Vanessa Kwick, klasa A3: “Sine pharo te drabarelpe e romendar thaj jaudien-dar so mučindže thaj mudardže olen anglo olengere familie. Našti te haljovav savo bišukaripa kerdže o Roma thaj o jaudie odole Hitlereske?”

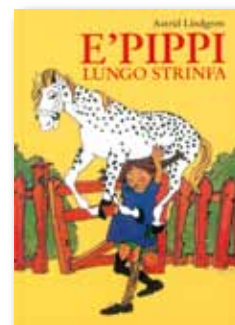
Esmeralda Kwick, klasa A4: “Nae šukar o manuša te mudarenpe, ola mangena te dživdinen plo dživdipa. Majdukhavno sine e čhvenge”.

Marcel Altermajer, klasa C3: “O lil sine šukar, ama daravdo (strašno). Sa o manuša valjni te drabarinen ole, te džanen taro o pharipa so odova delino Hitleri kerdža. Mli baht so na dživdindžum ko odova vakti!”

Jonni Jaskiewicz, klasa C2: “Me našti te haljovav so akava ko čače ulo. Gindindžum (misindžum) so odova na ulo, jekh historia. Me avšainava (nadina-vape) so odova nikhana nae te ovel!”

Jonny Ivanovich

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Mle dajakiri čhib tani i romani čhib

Lafengorohaljovkeribe

Dijalekti = jek varijanta tari jek čhib kote so isi jek državnočhib/šerutničhib. I gotlāndska tani jek misal tari švedikani čhib.

Me vakerava mle čhibjake *romane*. Javera roma vakerena olake *romanes*. Disave hramonena o lafi akcentea agjehar *romané*. Angleder vakerdže o manuša da kerena lafi *romane*. Ama odova tano jek isto čhib. Akaja čhib tani priznajmi sar nacionikani minioritetno čhib ki Švedia thaj tegani avgokerdža te vakerel pes sar *romani čhib*.

I romani čhib tani but paše dži ki indikani čhib sar soj hindu thaj pundžabi. O rodikerdžie gndinena so sa akala čhibja barile tari jek barabarikani "puraničhib" so vakerela pes olake sanskrit. O but jekhajekhipe ked kerela pes lafi tari čhib tano o najzoralo sasikavibe so amen o roma avaja kotar Indija.

Palo odova sar o roma mukhle i Indija džigde 1000 berš angleder o roma buvljardže pes ko but phuvja. I romani čhib utičindža odole čhibjencar so kerena pes ko odola phuvja hem odova rezultirindža ko avdusno but isiba romane dijalektia ja pale varijante*.

Odoja varijanta lafikeribe ki amari familia so amen keraja vakerela pes lovari. Oj tani but paše odole variteteja so vakerela pes kalderaš. Me šaj thaj agjehar te arakhav buti jekhajek buča maškar o javera romane varitetia, me pendžarava bute romen so šaj te haljoven but varijante tari romani čhib thaj odova kerela so ola šaj te keren lafi romencar taro javera phuvja thaj grupe.

Avdive isi but romane tekstia thaj snimime buča ko Internet. Odova kerela te šaj polokheder te pendžare thaj te haljove odola javer javer romane dijalektia. Kola romane dijalektia pendžareja tu?

Angelina Dimiter-Taikon

Ko romane/arlikane irangja i *Fatima Miftar*

Skolverket

winer
ELECT 2003
Best Global Website Award

Tema Modersmål
Mötesplats för modersmål i förskolor och skolor

Sök på webbplatsen

Startsidor Om Tema Modersmål Om Modersmål Kundtjänst Nyheter Arbetsmaterial Modersmål i media

GOOGLE ÖVERSÄTT

Select Language

STYRDOKUMENT

Förskola
Grundskola
Gymnasieskola
Tillsyn

MENY

Distanskurser
Flerspråkighet i förskolan
Flerspråkiga barnböcker
Guide till inläsning
Lyssna på en bok
Lyssna mera
Lästips för pedagoger
Metodik
Pedagogiskt material
Sjung och lek
Interkulturella böcker

Modersmål i kommuner
Nationella minoriteter
Nyanlända
Publikationer
Språkbedömning
Språkverktyg
Arkiv

ONLINE RESURSER

2009-12-03 09:45

Årets modersmålspersonligheter

Tema Modersmål ger utmärkelser till "årets modersmålslev", till "årets modersmåls lärare", till "årets modersmålsförälder" och till "årets modersmålsamörörare". Nominera och motivera din nominering senast 20 december 2009. Priset utdelningen sker på Modersmålsdagen den 21 februari 2010.

2009-12-03 09:35

Modersmålsstöd i ny skollag

Svenska Radio interjuvar Mikael Hellstadius på utbildningsdepartementet om rätten till modersmålsstöd i förskole- till ny skollag. [Läs mer](#)

2009-12-02 09:48

Rapporter från konferenser

Under oktober 2009 hölls en rad konferenser för modersmåls lärare inom olika språk. Här finns rapporter från möten för lärare. Om du vill ha hjälp med översättning kan du prova "översätt med google".
Asajnska/ryska - kinesiska/vietnamesiska - spanska
ryska - Thailandiska - Meänkieli - Tigrinya
Persiska - Dani

2009-11-27 20:10

Ny EU kommissionär för flerspråkighet

Androula Vassiliou, född 1943, är en cypriskt jurist, politiker. Sedan den 27 november 2009 kommissionär för utbildning, kultur, flerspråkighet och ungdomsfrågor. Hennes modersmål är grekiska. I den nya kommissionen har flerspråkighetsfrågor inte längre en egen kommissionär utan blir en del av Vassiliou's portfölj. [Läs mer](#)

2009-11-18 14:10

Om svininfluensan på olika språk

Informations på 20 olika språk från Stockholms läns landsting om svininfluensan, A(H1N1). Om du har frågor och bor utanför Stockholms län, då vänder du dig till sjukvården i din hemkommun.

Till Webbplatser

-Välj en webbplats-

Albaniska	SHQIP
Armeniska	Հայերեն
Arabiska	العربية
Aryanska	Հայերեն
Bengali	বাংলা
Bosanska	BOSANSKI
Dari	دريک
Finska	SUOMI
Grekiska	ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Jiddisch	ייִדיש
Kinesiska	中文
Kroatiska	HRVATSKI
Luganda	LUGANDA
Meänkieli	MEÄNKIELI
Nederländska	NEDERLANDS
Herderlandiska	KURDÍ
Pashto	پښتو
Persiska	فارسی
Polska	POLSKI
Portugisiska	PORTUGUÊS
Rumänska	ROMÂNĂ
Romani	ROMANI CHIB
Ryska	РУССКИЙ
Svenska	SAMI
Serbiska	SRPSKI (srpski)
Somaliska	SOMALI
Spanska	ESPAÑOL
Syrländiska	کوردی
Svenska	سویڈن
Tagalog	TAGALOG
Tamil	தமிழ்
Tekongisåk	ᲞᲠᲣᲚᲘᲗ
Tjui	ᲛᲗᲚᲘᲗ
Tigrinya	ጥግርኛ
Turkiska	TÜRKÇE
Urdu	اردو
Vietnamesiska	Tiếng Việt

Ke školakoro direktijkakoro webbthan Tema Modersmål/Romani (so značini Tema dajakiričhib/Romane) isi informacija ke budeter romane varitetija so isi ani Švedia. I adresa tani www.skolverket.se. Akate šaj te usporedine e ververikane romane varitetija.

So kerela e Čhibjakoro godidejbe baši romani čhib?

E Čhibjakoro godidejbe (Språkrådet) tano jek kotor kotar o Institutu baši čhib thaj folklori thaj ov tano jek raštrano (državno) vlasti. E čhibjakoro godidejbe – sar so vakerala o anav – isi ole dindo buti te del godidejbe bašo čhibjakere pučiba thaj te dikhel sar angledžana o čhibja ki Švedija thaj sar ola istemalkeren (upotrebi- nen) pe. E Čhibjakoro godidejbe ikalela ljila thaj gazete baši čhib thaj ole isi jek webpatrin kori so informirnela sar ki švedikani čhib adžahar ko sopandž nacionalikane minoritetikane čhibja: www.sprakradet.se

The screenshot shows the website for Språkrådet (The Swedish Language Council) with a focus on the Romani language. The browser address bar shows <http://www.sprakradet.se/romanichib>. The page has a navigation bar with tabs for 'Startsida', 'Språkhjälp', 'Språkvård', 'Minoritetsspråk', 'Klarspråk', 'Nyord', 'Språk och it', and 'Terminologi'. Below this, there are links for 'Suomi', 'Finska', 'Meänkieli', 'Samska', 'Romani čhib', 'Jiddisch', 'Svenskt tackenspråk', and 'Språkpolitik och forskning'. The main content area is titled 'Romani čhib' and includes a sidebar with links to 'Romani čhib', 'Arli', 'Kalderaš', 'Kale', 'Lovars', 'Resande', and 'Svenskromska infliator'. The main text under 'Romani čhib/šib' provides information about the language and its status in Sweden. A sidebar on the right titled 'Mer om romani čhib' lists various resources like 'Delegationen för romska frågor', 'Tidningen E Romani Glinda', and 'Webbplats om romsk litteratur'.

Amen pučaja e *Baki Hasane* thajee *Dimitri Valentine* kola so kerena buti ko Čhibjakoro godidejbe, sar ola ple bučaja denadumo bašo e romane čhibjakoro angledžajbe.

Pučibe 1: So mangela te phenel pe odolea so terdžola ki tumari webpatrin kaj e Čhibjakoro godidejbe dela rekomandacie bašo čhibiranibe (prevedibe) bašo lafija kola so hramonkerena (opisinena) o švedikano sarinipe (drušvo)?

Isi but lafia thaj haljovkeriba kola tane bipendžarutne disave romane grupenge, specialno okole romenge soj neve ki Švedia. Sar jek manuš soj nevo ki Švedia nane lokho te haljove lafia sar soj ko misal (primer):

Försäkringskassa = Siguribaskiri kasa (Anglosiguribaskiri kasa)

Barnomsorg = Čhavengoro sadikhibe

Arbetsförmedling = Butirarakhibaskoro biro

Studiemedel = Studiribaskere love

Odoleske but i važno okola so istemalkerena (koristinena) i čhib ki pli buti sar čhibirandžie (preveduvčia) tumačija ja pale sar sikavne ki dajakiri čhib te kontaktirinen amen kaj te šaj te del pe olenge dumodejbe.

Pučibe 2: So mangela te phenel pe keda vakerela pe kaj e Čhibjakoro godidejbe šaj te del godi bašo hramojbe ki romani čhib? Isi disave zorakerde regularia (pravilia) sar manuš trebela te hramonel ki romani čhib? Is disavo leksikoni ki romani čhib?

Akale pučibencar kerela pe buti akana. Keda i ko pučibe o arlikano dialekti isi jek leksikoni Švedikane – romane/arli thaj ov tano fundamenti (osnova) bašo hramojbe ko arlikano dialekti ki Švedia, Makedonija, Srbija, Bugarija thaj Albanija. Keda i ko pučibe o standardiribe o kalderaško thaj ko lovarsko dialektija momentalno kerela pe buti te ovel leksikoni thaj ko akala variante, keda ka oven ola kerde ola ka phraven drumo bašo akale variantengoro standardiribe.

Pučibe 3: Terdžola kaj oe Čhibjakoro godidejbe kerela švedikane – romane lafengiri lista kori so hramonkerela (opisinena) sajavera (razna) bučakere thana. Save tane odola bučakere thana?

Momentalno kerela pe buti te oven asavke listia ko misal (primer) keda i ko pučibe i škola thaj edukacia. Odoja tani jek kotar o buča so amen ko Čhibjakoro godidejbe daja prioriteti.

Te isi tut disave pučiba so mangea te čhive e romane ekspertenge ko Čhibjakoro godidejbe, tu šaj kontaktirinea olen. Ki olengiri webpatrin isi informacija keda šaj kontaktirinea olen ko telefoni.

Le Romané Nevimata

Lafeskoro haljovkeribe

Dialekti = jekhe čhibjakiri variacija kote so isi šerutni čhib . Gotlensko tano jekh misal ko jekh švedikano dialekti.

Variteti = jekhe čhibjakiri variacija kote so nijekh varianta tani i šerutni čhib. Kelderash thaj o arli tane duj varitetia tari i romani čhib.

Integririba = mukhibe than džigasko ko sarinipe (društvo).

Le Romané Nevimata tano jekh nevostartno gazeta (novina) so rigarelape (obratinelape) pobut e ternenge ama thaj javere romenge. E ternengiri gazeta publicirinelape štare gendoncar ko berš. Haljolape so o gadže šaj te keren pre- numeracia ki akaja gazeta. E majbut artiklia tane hramome ko romane. O res (cili) tano te arakha amari čhib thaj i ginda (misla) tani te vazda o drabariba. So buteder drabaribe odobor majbuteder lafengoro khedipe. Thaj akava tano importantno sa e čhibjenge so šaj te drabarenpe.

Amare bučakoro res e Le Romané Nevimata sine thaj pana tano so:

- Sakone isi hakaipe (pravo) te drabarel jekh gazeta ki romani čhib. Sar minoreteti mora te ova zorale thaj te arakha amaro kulturno mangini.
- Te kera lafi thaj te hramona ki romani čhib tano importantno sebepi ma te našava amari čhib.

I redakcija sa o reportaže hramonela ko kelderash. O Romane terne bičhaldže e gazetake artiklia ko ververikane romane varitetia* (dialektia). Amen stimulirinaja sarinen te hramonen ko plo variteti. Amen odova keraja te integririna* e romane grupen, premda amen ververikane keraja lafi. Taro o ververikane tekstia sikjlovaja so isi buteder jekajekipe (sličnostia) mašakr amare varietetia!

Kati Dimiter-Taikon

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Ternenge Djesa – Sune thaj vizie

Terne Djesa – Sune thaj vizie sine i tema e jekhto romane ternengere konferenciake ani Švedia so ikerdžape ko maj 2009 berš. O pobut taro 100 terne angažirindže pes pučibaja tari i škola thaj edukacia, čhib, kultura thaj o anglunipe. Ververime khexedibe sikavdže ple informativikano matriali taro plo bučakoro keribe.

E konferenciakoro šerutno sine o Romska Ungdomsförbundet, RUF (O Romano ternengoro sakhedibe). O sakhedibe formirindžape taro o 2000 berš thaj akana palo enja berš isi 25 dženengoro (členengoro) sakhedibe ani soro Švedia.

O sakhedibe organizirinela edukacie thaj studiakere eskurzie. Ola ikalena materialite mukhenpe o droge thaj te činavelpe o kockarluko. Ola jekajek produkcirindže jekh filmi *Kamlimos* so kerelape lafi taro o angažirimo prandipe thaj avera sebestia ko asavke konfliktia so arakhena o romane terne.

Sakova berš o sakhedibe birinela E beršeskoro Romano terno. Akava karakteriziriba delape jekhe dženeske ja jekhe grupake. 2009 šov terne delindže o medali thaj o padako (nagrada) bašo plo vakeribe ko Švedikano radio programa *Det magiska skrinet – sagor på romani* (I magikani kutija – romane paramisia).

Romane thaj profesie zanatia

O romane phurane thaj neve vakteskere zanatia thaj buča

Angledero Roma kerdže buti kalajžilukoja.
Ko odova vakti o Roma gele grastea thaj vordonea.

Sa o romnja dikhle ko fali.

O čhave khuvdže (pletindže) korpe.

O muša bikindže grasta thaj tepikia.

O Roma kerdže buti e kadžirenge.

I kandžiri kulandindža e romengoro baro zanatluko.

Buteder Roma giljavidže thaj kheldže e gadženge.

Sine Roma so sine olen luna parko kote so ale o gadže.

Disave romen sine olen ričinia so sikavdže olen ko vašajra thaj ko gava.

Akana retko te oven disave Roma ko kalajnena.

O Roma na džana buteder grastea thaj vordonea.

O romane čhave na bikinena buteder korpe.

Avdive o romane čhave džana ki škola.

Disave Roma bikinena vrdia thaj disave Roma panda bikine tepikia.

O Roma na kerena buteder buti e kadžirenge.

But Roma panda ikerena pes giljajbaja thaj khelibaja.

O Roma na phirena buteder e luna parkoja sar angeder.

Akana retko te dikhe e romen ričinea.

O Roma savaht (uvek) sine but zanatlie.

Ola kerdže nalče.

Ola lačardže phurane tendžere thaj oštrindže e askerengere mačia.

Sine Roam so kerdže roja taro kašta ja metali.

Sine but Roma so kerdže buti ko gava thaj ko umala (nive).

But Roma dživdindže baro vakti sar robia thaj bikindžepe ko pazajra.

Avdive but Roma vordaja buti kerena.

Lačarena (namestinena) thaj bikinena o vordona.

But Roma panda kerena buti kaštea thaj metalea.

O Roma nae više robia.

But Roma studirinena.

But Roma kerena buti ko fabrike.

E romengiri buti tani phurani.

E romengiri hemphurani buti tani te dikhen ko fali.

O Roma mangena te arakhen pli romani buti.

But Roma giljavena ja kelena.

But Roma sumnakaj mangena.

But Roma kerena buti makhibaja o sumnakaj.

Angleder sine Roma so kerdže buti rupunea (srebroja)

O Roma kerdže lancia thaj kaišia sar jekh šej pokjibaske.

Angleder o Roma korkoro kerdže ple kočie.

Ola sine šuže andraldan thaj avrialdan.

Avdive but Roma kerena buti bikibaja vordona thaj kamp-prikolice.

Angleder o Roma kerdže buti kaštea.

Taro kašta kerdže kopane thaj roja.

Keda sine o maripe ola oštrindže thaj namestindže e askerengere mačia.

E askerengere puškenge o Roma kerdže kuršumia thaj amunicia.

Buteder Roma e askerenge giljvdže thaj kheldže.

Akava odoleske so buteder Roma predživdindže o mariba.

Avdive but Roma kerena buti sar sikavne ko škole.

But Roma kerena buti sar šoferia thaj paldena (vozinena) bare avtobuzia thaj kamionja.

Isi Roma so advokatenge, sastarnenge, sastarne phenjake thaj buteder zanatenge studirinena, so ko anglutno vakti na sine mukhlo ja so na sine šajdim o romenge.

Angleder o Roma so kerdže buti ko hospitali dikhenape sine sar marime*.

But romane čhave mangena policajcia te oven, ama panda nae amen nijekh policajco ki uniforma.

Čhavea, čhae savo zanati mangea te ovel tut?

Erland Kaldaras

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

**marime* – keda jekh manuš tari i kris ovela ačardo (isključimo) taro o romano amalipe.

Sajavera (razna) romane grupe

Ko sumnal (sveto) isi pherdo romane grupe. Isi jek grupa anavea lovaria. odva lafi avela kotar i madžarikani čhib thaj značinela manuš so kinela thaj biknela grasta. Angleder manuš dela sine anav e pašutnenge ja pale e familijake pali olengiri buti. Ko primer mle pašutnenge vakerela pe kalderašija a ki rumunikani čhib odova značinela kaladžije. Akaja grupa kerela sine buti odolea. Isi thaj javera grupe kaskere anava tane pali olengiri buti sar oj sepetaria, mečkaria, ruparia thaj sumnakaria (manuša so kerena buti srebroja thaj zlatoja) thaj javera buča.

Isi jek grupa roma so bešena ki Švedia thaj Finska kaske so ko sakodivesutno vakeriba vakerela pe švedikanefinsko roma ja pale "kale". O lafi kale vakerela kaj akale grupa isi jek varianta kotar i romani čhib so vakerena akala roma. Ama o lafi "kale" značinela thaj kalo. Na džanela pe točno keda akaja grupa ljilja te anavjarel pes "kale". Thaj o roma ki Španija vakerena jek varianta kotar i romani čhib anavea "kale/kalo" thaj akate da džanela pe kaj o lafi kale šaj te ovel kalo ja pale tumnjar (temno).

Jek bari grupa roma ki Švedia avena kotar o Balkan. Ki Švedia grupirinela akale romen palo odova savo dialekti ola vakerena ko misal: Arli thaj gurbeti.

Jonny Ivanovitch

Ko arlikane irandža o *Baki Hasan*

Bakardžiluko thaj kalajdžiluko

Mlo papo sine taro kalderaš-grupa, demek (znači) bakardžia. Oleskoro dad, papo thaj prapaposkoro papo, sarine kerdže buti bakardžilukoja thaj kalajdžilukoja, sar so kerdže mlo dad thaj mle phralja.

Keda aljam ko jekh nevo than mle phralja sigate gele ko khera so sine popaše uzo amaro logori thaj pučle te sine disave bakarno tendžere so valjandže te kalainenpe ja te namestinenpe. Sa e kulajdime (upotrebime) thaj purane tendžere lile pea ko logori. Ušti tajsa o gavutno ja oleskiri romni lile palal sa po hako, mazne thaj šarlaime (svetime) te phene neve kinde.

Ni jekh khuvibe na ačhilo thaj o patrolo (zeleno) kokljavipe (oksidacia) sine polirimo.

E familijakere romnja ja amen o čhave geljam palal e polirime bakarno tendžerencar. Disavo far ljeljam love, disavo far jare, khajni, jekh gono kompija ja jekh phagi tendžera ko pokjiba. I tendžera lačhardžam (namestindžam) thaj bikindžam ko javer gav.

Ko odova vakti o tendžere sine kerde taro bakari. O bakari kokljainela thaj ovela patrolo thaj drapalo (otrovno) e manušenje thaj e čhvenge. Odoleske i andruni rig kalainolape sane sloea. O kalai tačardžape te ovel phanjalo.

Ko hospitalia (bolnice), ko šerutne (glavno) administracie thaj restorantia kerdže o habe ko bare bakarno kazanja. Ola mora but šukar te arakhenpe či ma te drapainenpe (otrovinenpe) o manuša.

Ko kasapnice e mule dživutren (životinjen) umladže ko bare bakarno čengejlja ko tavani, a ko furune kulandindže (upotrebindže) sa bakarno tendžere. A ma te kera lafi taro pivarnice! Odote sine bakarno kazanja so reslja buteder milja litria pivo. Jekhfara ko berš o pivo čučardžape taro kazanja či te thovenpe thaj te kalajdinelp. Tegani rodna e romen.

Taro o lil Aljosa-zigenarhövdingens son (ko romane, Aljoša- o romanešerutneskoro čhavo) tari *Gunilla Lundgren* thaj *Aljoša Nils-Erik Taikon*

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

I paramis e čhajatar palo i bakarunipurt, rupunipurt thaj sumnakajunipurt!

Sine jekhfär jekh čhaj so sine but šuži, svetindža sar o kham. Ama oj dživdindža but, but dur ki jekh palata. But princia thaj grofia gele ki olate ama na sine nijekh manuš so šundilope so alo dži kori olate. Ola sade šundže so i čhaj tani but zorali. Buteder vakerdže so i čhaj mudardža e princon thaj e grofen, javera vakerdže so ola mule tar o ververikano daravipe so araklja olen ko drumo.

Akana sine panda jekh terno čhavo so šundža e čhajakere šužipaske thaj ov manglja te rodel ola thaj te prandinelpa olaja. O terno čhavo samarindža ple graste thaj gelo ko drumo kote so dživdindža i čhaj. Ov gelo e grastea jekh dive, duj dive, trin dive. Me nadžanava kobor dive ov gelo e grastea, ama me džanava so ov gelo jekh but baro drumo. Ko agoripe alo dži ko štaredrumengoro maškar kote sine jekh bandera e hramopaja:

– Ki levo rig ka ove trošalo thaj bokhalo.

– Ki desno rig nijekhfär nae te irane tut palal.

O čhavo dindžape gi godi so ka kerel. Tegani ov vakerdža korokoro peske, – Odo-bor dur aljum, so me mora te probinav mi baht! Thaj ov odbirindža e grastea te džal ki desno rig, kotar so nijekhfär khere nae te iranel pes. Palo odova ov upro plo grast gelo divencar thaj kurkencar. Jekh dive keda o kham thardža alo dži ko jekh gav. Odote arakhlja jekhe phure manuše.

– Šukar dive phurea kako! vakerdža o čhavo. Me rodava e čhaja so dživdinela pali i sumnakajunipurt (mosti), rupunipurti thaj e bakarunipurt. Sium ko pravo drumo?

– Oja, mo čhavo, tu aljan ko pravo. Me buterder princon thaj grofen dikljum so grastea ale sa akava baro drumo, ama nijekh na irandžape. Ukli upro o gras thaj dža dži kote aveä ko jekh veš (šuma), keda ka nakhe o veš ka ave dži ki jekh aindž (niva), keda ka nakhe i aindž ka ave dži ki jekh livadi. Keda ka nakhe i livadi, tegani resljan.

– Ov sasto! vakerdža o čhavo.

– Adžiker! vakerdža o phuro. Arakhpe keda ka ave ki livadi! Tu ka hošine odobor bokhalipa, te phene nijekhfär na haljan. Palo odova ka hošine (ose-tine) trošalipa, te phene nijekhfär na piljan pani. Palo odova ka ove odobor sovavno so tu nijekhfär na hošindža angleder. Ker so ka kere, dikh te na sove. Iker tut džangavdo, mo čhavo! agorkerdža o phuro manuš.

O čhavo najisardžape (zablagodarindžape) so vakerdža oleske o drumo thaj so ikliło oleske anglal pe vakeribaja e džungalipaja so ka arakol ole. Thaj sar so vakerdža oleske o phuro manuš, alo ki veš, thaj keda nakhlja i veš alo ki aindž, thaj keda nakhlja i aindž alo dži ki jekh bari livadi. Thaj o čhavo dindža pes godi so o phuro vakerdža. Taro jekhfär hošindža trušalipa thaj o gras režondža (ržandža) taro trušalipa. Oja, o čhavo sine odobor trušalo so te phene neko ka tasavi ole! – Ama sar so sigate hošindža o trušalipa odobor sigate o trošalipe našlja olestar. Tegani hošindža o bokhalipa. Dindža pes godi ko sa o lezetluko (ukusno) thaj šužo hajbe. Ov ulo odobor bokhalo so ov šaj sine jekhe guruve te hal! – Ama thaj o bokhalipa tarojekhfär našavdilo. Thaj o čhavo dindža pes ki godi so o phuro vakerdža oleske.

Ov ekledindža (prodolžindža) e grastea thaj dindža pes ki godi so vakerdža o phuro. Akana ljilja te ovel čhindo. Pohari phanlile oleskere jakha thaj i o gras phirdža pohari. O čhavo kinandža po šero te avel upripeste. Tegani o gras manglja te džal ki rig thaj te ačhol. O čhavo ačilo thaj hutindža (ripindža) taro o gras. Ov sine odobor čhindo so ov našindža te ikerel e graste numa umlavdžape upro o gras, o gras cidindža ole pali peste. Ama o čhindžojbe tarojekhfär našlja olestar jek-hajekh sar so alo. Thaj tegani ov dikhlja so nakhlo tari livadi. Ov akana nieta kerdža te ačol thaj te sovel.

Javer dive uštilo neve zorlencar (silencar). Ov uklilo ko gras bahtalo jekajek (isto) sar o jekhto dive keda cidindža ko akava drumo. Na džanava kobor dive sine upro o gras. Ama alo dži ki bakarunipurt. I bakarunipurt sine but šuži, ja tabljola ko kham! Barikanipaja thaj bahtalipaja ov vakerdža, – Jekh,duj, trin, štar thaj pandž, thaj hutindža (rupindža) upri purt. Ov sine odobor bahtalo (srečno) so alo ki javer rig, so me našti te haljovkerav (ojasninar) kobor bahtalo ov sine.

Keda sine ki javer rig šajdindža te dikhel so thabilo duraldan. So majpaše alo odobor majviše thabilo. Thaj akana alo angli jekh rupunipurt. Oja, i rupunipurt sine

šuži, so nijekh dživdo manuš ko po dživdipa na dikhlja asavko šužipa. Barikani-paja (gordelivo) thaj bahtalipaja ov vakerdža, – Jekh, duj, trin, štar, pandž! Thaj hutindža upri phurt. Ov sine bahtalo keda alo ki javer riga, so me našti te haljovkerav lafencar!

Keda alo ki javer riga šajdindža te dikhel neso so thabljola. Ov so majpaše alo odobor majbut thabilo. Ko agor našti dikhlja nego morandilo te phanel hari pe jakha. Tegani av haljilo so alo ki sumnakajunipurt. Kobor sine šuži! Sine i hemšuži purt ko soro sumnal. Ložipaja o čhavo vakerdža, – Jekh, duj, trin, štar, pandž! Ov gelo tari i purt. Ov sine bahtalo, so me dava man godi so ov pelo ko bidžandipa (nesvest).

Ki palata ov pana na alo thaj me na džanava baš kobor vakti valjandža oleske te avel dži odothe. Ama jekh šukar dive alo ki palata thaj i čhaj ali angi oleske.

– Ko sian tu? pučlja i čhaj.

– Pučea ko sium me? vakerdža o čhavo. Našti te vakere mange: “Šukar dive“, thaj te akhare (vikine) man andre ki ti palata thaj te de man te hav thaj te piav, o čhavo vakerdža olake.

– Sian ko hako, ava andre te buljarav tuke hajbaske! vakerdža i čaj.

Oj čiča hajbaske thaj pibaske. Ola bešle soro dive thaj rat, kerdže lafi taro sa. O čhavo olake vakerdža so ola valjani te prandinenpe. Tegani i čaj vakerdža oleske te džan ki jekh sala. Odote sine jekh mači thaj oj vakerdža:

– Ako mangea mancar te prandinepe, mora te vazde o mači!

Oj korkoro vazdindža o mači sar jekh por (perduvka) thaj irandža ole ki sako rig. O čhavo dikhlja so e mačeskiri jekh to riga sine taro rupuni thaj i dujto riga taro sastrun, thaj e mačeskoro potpirači taro kalai. Ov akana halilo so o mači tano magianikano (volšebno). Ov vakerdža e čajake so valjani te džan te soven thaj sigurno ka ovel ole nevo zoralipe thaj javer dive te vazdel o mači. Thaj ola gele te pašljon.

Javer dive o čhavo uštilo ki javiv. Na džanava kova vakti, ama džanava so i čaj pana sine sovavni. O čhavo gelo pohari ki olakiri kamra (soba) thaj diklja ola sar sovela. Ov gelo thaj bešla uzo o pašljalo (kreveti) thaj buteder dikljala thaj gindisardža (razmislindža) sar te vazdel o magijanikano mači. Palo odova ov teljardžape thaj sigate ola čumindža.

Akana i čaj uštili, dikhlja ole thaj vakerdža:

– Buteder princia thaj grofia ale ki mi palata ama nijekh našindža te vazdel o mači. I magija činadžape e čumipaja, tu na valjani te dža te vazde o mači!

Akana ola dindže lafi te prandinenpe thaj sne olen baro bijav thaj bahtalipaja ola dživdindže soro po dživdipa. Akate agorkerela mi paramis.

Vakerdi tari *Kati Dimiter-Taikon*

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Katarina Taikon

I Katarina Taikon biandili ko 6 julo 1932 ko jekh šatori ano Örebro. Olakere dadeskoro anav sine Johan Taikon thaj ov sine phirno muzičari. Olakere dajakoro anav sine Agda thaj kerdža buti sar kelnerka ano Göteborg thaj oj na sine romani. E Katarinakiri daj muli keda oj sine enjamasekongiri. Olakoro dad ljlja javera romnja (ni oj nasine romani) so namanglja thaj mardža e Katarina thaj olakere duje phenjen thaj phrale. E Johan Taikone sine tivoli/ luna parko, ov odolea ikerdža ple familia, ama sa odova thabilo keda i Katarina sine tikni. I familia našti parvardža sa e čhaven thaj e Katarina adoptirindže ki jekh barvali famija so sine olen cirkus. Odoja familija manglja e Katarina te adoptirinel ama olakoro dad na dindža thaj odoleske i cirkusno familija irandža ola palal thaj oj ali ano jekh čhavengoro domi. I Katarina odote ačili taro pandž dži ko evta berš.

Jekh dive alo olakoro dad thaj ljlja ola pea premde olake sine šukar ano domi. Ov manglja oj te dživdinel pe familiaja.

E Katarinakiri phureder phen Rosa arakhlja pe phenjen thaj phrale. I Katarina barili ano logori, kote dživdindža i familija, ama na geli ki sikavni sar sa o javera čhave.

O rajipe (vlast) na muklja e Romen te džan ani škola, so o Roma gele taro than ko than thaj na sine olen permanentno adresa. I Katarina ko tikne berša na siklili te hramonel thaj te drabarinel.

Ko dešutrinberš i Katarina prandindžape zojraja jekhe romea kas so na pendžardža. But far našlja olestar. Palo disave berša geli pe phenjaja te bešel ko Stockholm. Odote kerdže majbut buča, ama soro vakti tabili palo merako te sikljol te hramol thaj te drabarel. Oj počmindža te hramol thaj te drabarel 1958 berš keda e Katarina sine 26 berš.

Oj hramonela pestar ke Katizi-lila. Olakere ljlja sikavdže buteder švedikane čhaven thaj ternen sar i keda bajrovea sar Rom ani Švedia, sar i keda našti te dža ani škola, nae permanentno kher thaj keda našti te dža ki dučana bizo te na računinen tut sar čhor. O čhave šaj te drabaren sar i keda našti te ovel pe sastutno arakhipe thaj sar i keda našti te ove adžikerdo sar jekh manuš ko dživdipaskoro društvo.

E Katarinakoro jekhto lil iklilo 1963 berš e anavea Zigenerska. O lil vazdindža importantno (važno) debata sar i e romenge ani Švedia. I debata ali dži odote so o Roma lile khera thaj keda isi olen permanentno adrese e sikavne mora te priminen e romane čhaven. Sa ko sa i Katarina hramondža 22 ljila.

E Katarina Taikonakere lila panda tane aktuelno, soske odova so oj vakeri, sikavi sar e minoritetia tane avdive adžikerde. Olakere ljila tane sarinenge. E Katarinakere lila tane nakhavde ko buteder čhibja thaj kerdo ko filmi. E lilengoro nakhavipe ki romani čhib harindža dži ko 2008-to berš.

I Katarina Taikon nasvalili 1982 berš. Oj na uštili tari koma dži ko po meribe 30 dekembro 1995-to berš.

Iren Horvatne

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

I Katarina Taikon kerela lafi e themeskere ministerea Tage Erlander. Palo olate terdžola olakiri phen Rosa Taikon.

Sastrinkhedibaskoro butikerdžija thaj redaktori

O Fred Taikon bijandilo ko 1 maj 1945 berš. E bimaribaskoro phanlo lafi palo o Dujto sumnaleskoro maribe hramongja pes jek kurko palo oleskoro bijandipe thaj odoleske denge ole o anav Fred. O Fred barilo ple jerjencar so phirdže ki soro Švedia te šaj te ikljon ko idarluko (te snadžinepe), numa ov niked na dživdingja ko šatori. Angleder ov te bijangiol arakhlja o dad oleskoro jek than ko Gamla stan ko Stockholm. Nilaeske dživdindža ko jek nilajeskoro logori ko Sköndal. Odothe dživdindže thaj javera romane familie, maškar olende i Rosa thaj Katarina Taikon ple dadeja e Johaneja thaj i teta taro o Katici lila.

Ponodori selingja pes i familia ko Tantolunden ki tatirig (južno) taro Stockholm, ko jek than telo e pampureskiri (vozi) phurt so geli upraldan o Årstaviken. O kher sine baro thaj but familie so dživdindže ko Sköndal selinge pes ki olende.

O Fred vakerela so ko kher dživdindža oleskiri familia taro 11 džene. Akate dživdindža o kako Josef thaj o kako Wilhelm ple familiaja. E Katarinakiri thaj e Rosakiri familia selingja pes odote. Demek ki avlin sine but čhave so keldže jekhe javerea.. E khereskiri avlin sine but bari thaj sine than e kamp-prikolkenge. Odolen so na sine than andre te bešen, sine olen than ko kamp-prikolke.

Keda e Frede sine 10 berš kingja oleskoro dad jek kher ko Älvsjö. Oleskiri familia bešlja ko kher ama ko Stockholm thaj ko javera dizja sine panda Roma so dživdindže ko logojra.

Ov gindini so oleskiri familia lelje kher angleder, sebepi so olen sine pobari baht taro avera Roma. Oleskoro papo, Johan Dimitri Taikon, panda ko 1940-berš avgorkergja butikeribaja te den e romen khera thaj te ovel olen šajdipa te džan ki škola. I škola sine obavezno sarinenge numa o komune na mangle te priminen e romen odoleske so na sine olen ple khera. E Fredeskoro papo hramondža e komunenge, keda ov džandža so ka ačhoven jek pobaro vakti, thaj kočakerdža (molindža) olen te šaj o romane čhave te džan ki škola. Nilaeske o škole buteder far sine phanle thaj o sikavne sine ko samukibe (odmor). Sine disave entuziazno* sikavne so ale ko logori te sikaven.

O sikavibe sine avrijal a keda dendža bršim beše andre ko jek šatori. Ko akala "šatoreskere škole" gele čhave thaj pophure roma.

Ko Fredeskoro baripe sine važno (importantno) te ikljolpe ko idarluko. Sine jek purano vakeribe maškar o roma – „Savo dat, asavko čhavo“. Mangela te vakerpe so odoja buti so kerelala o dad lejlala i o čhav.

E Fredeskoro dad kerdža buti phurane sastrnea (otpadea) thaj o Fred gelo ple dadea ko gava te kinen sastrn. Ponodori thaj o Fred kerdža buti phurane sastrnea ko Hornstull ko Stockholm.

O Fred gelo palo ple paposkoro misal. Ov mangela te šukarkerel sa e romengiri situacia ... Odoleske ov avgorkergja i novina È Romani Glinda. Akale novinaja ov kerela debate baši e romengiri situacia thaj dela kefi javere romen te len odgovornost te ovel šukar e romenge.

Mirelle Gyllenbäck

Ko romane/arlikane irangja i *Fatima Miftar*

Lafeskoro haljovkeribe

Entiziazno = jekh manuš so isi ole baro angažmani, baši disavi buti.

Disavo far valjandžam te frda bare objektia ko krtie (otpad).

*I muzika
tani mla
d'ivdipa*

Keda me ka ovav bari mangava te ovav giljavutni!

Me but mangava te dikhav i tv-programa Idol. Keda sikavena i programa šaj te ovav džangavdi pobut vakti. Keda ka ovav bari mangava te giljavav bute manušenge. Keda avena mle jeri ki amende khere, mangena me te giljavav olenge. Me džanava te giljavav ko romane thaj anglikane. O paluno časo ko pandžtodi tano "klasakoro vakti". Tegani me thaj duj javera romane čhaja giljavava amare favoritikane gilja. Keda me giljavava anglo mlo klasi, me phandava mle jakha thaj gndinava sar terdžovava anglo but milja manuša so ale ko mlo koncerti. Mlo suno tano te ovav jek pendžardi giljavni. Me mangava te phirav ki soro lumia. Man isi but jeri so giljavena šukar, thaj te mangena šaj te aven mancar keda ka ovel man koncertia ki saro lumia (sveto).

Akava nilaj dželjam mle familiaja ko but phuvja ki Evropa. Me dikhjum bute romen soj tane čorole, odoleske tano mlo suno te dav olen jek arka (pomoš). Me mangava te khedav olenge love. Keda me sijum hošali, giljavava hošale gilja a keda sijum lošali giljavava lošale gilja. Mle idolia tane i Britney Spears thaj Christina Aguilera.

Me mangava thaj te kerav nakit. Man isi jek phuri nana soj tani phirni e rupea (srebro) thaj kerela šuže nakitia taro rup. Oj o phirnipe lelja tari pli phuri nana. Angleder o roma kerdže buti rupea, a avdive odova nae. Oj vakerdža keda me ka prandina man oj ka kerel mange jek but šužo kompleti nakit, jekh halka, lanco thaj čejna. Mli tetka vakerala so angleder e romen sine asavke nakitia a avdive naje agjehare.

Me namangava te ovav samo giljavni me mangava te kerav thaj šuže nakitia. Me mangava te kerav nakitia taro rup sarinenge so me pendžarava!

Kati Dimiter-Taikon. Ko arlikane irandža i Fatima Miftar

O Ronny xramonola peskere gilja

Jag hunkar romano
Stuglös jar jag,
fann ker to ker ensam eller med andra
tycker min lott är hård,
att så rotlös varandra,
men jag har ensam valt mitt liv
fritt från höga herrars direktiv.
Inte så att jag flyr,
men min korta tid är så dyr.

Jag hunkar romano,
jag hunkar romano,
friheten har jag i mitt liv.

Jag hunkar romano
jag hunkar romano,
friheten har jag i mitt blod.

Jag sjunger mina sånger
för dom som vill höra,
för sinnen som är öppna,
sinnen som är på.

Jag vandrar mina vägar
letar efter perspektiv,
låter aldrig någon säga
hur jag ska leva mitt liv.

För jag hunkar romano,
jag hunkar romano,
friheten har jag i mitt liv.

Jag hunkar romano,
jag hunkar romano,
friheten har jag i mitt blod.

Taro *Miro rakkrrar romani tari Jasmine Rosengren*
O Ronny giljavela mešime ko švedikane thaj sinti

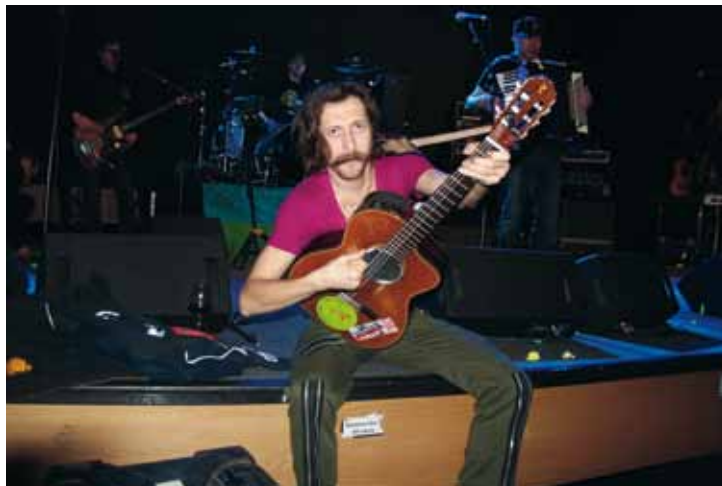
I muzičko grupa Gogol Bordello

Angleder o Krečuno (božiko) 2008 e muzikani grupa Gogol Bordello sine koncerti ko muzikano klubi Debaser ko Stockholm. Ko than sine i Le Romane Nevimata thaj kerdža lafi e grupakere šerutnea Eugene Hutz. Ov dživdinela ko New York thaj odote tano džando sar giljavno thaj Rom. Ov vakerdža so giljvdža pana keda sine tikno, thaj so akana giljavela ko buteder klubia ano New York. E grupa isi enja džene. O Eugene vakerdža amenge so majbut keflia tano keda giljavela thaj keda šaj te kerel muzika. – I muzika i mlo dživdipa, me sium Rom thaj me giljavava ko romane Punk thaj Rock & Roll thaj me na ladžava so sium Rom!

Buteder manuša pendžarena ole keda giljadža dueti e Madonaja ano London Live Earth koncerti ko juli 2007 berš. I gili so tegani giljvdže sine La isla bonita – Le la pala tute. Ov vakerdža so palo odova far i Madona manglja te sikljol buteder tari romani kultura thaj muzika. Ko akava čhani (način) ule amala thaj ov sikavdža ola romane. Ko februaro 2008 ko Berlin International Film Festival sikavdžape o filmi, „Filth and Wisdom“ so režirindža i Madona, e Eugene Hutze isi i šerutni uloga. O filmi sikavela kotar avela o Eugene thaj sikavela oleskoro romano dživdipa.

Kati Dimiter-Taikon

Nakhavdo ko arli,
Fatima Bergendahl

Gogol Bordello giljavela ko muzikakoro klubi Debaser ko Stockholm.

Ki bina siam sine respektirime

Ko lil *Utan hus utan grav* – Bi kheresko bi limoresko (Bizo kher bizo limori (grobo) isi jekh šeraj (glava) baši i romani muzika soj tano hramomo taro o Hans Caldaras. Ov ple šerajeske čiča o anav *På scenen var vi respekterade* (ko romane Ki bina siam sine respektirime). Akalea ov mangela te sikavel premde (iako) o Roma sine paldime, o jekajek (isto) manuša so upropastindže e romengoro dživdipa, mangle olengiri muzika thaj khelipa. Ko but phuvja ani Centralno- thaj Uštrigevropa (Istočnoevropa) e romenge i but pharo, ama akate ceninenape o Roma sar muzičajra. O romane muzičajra but far bašalena ko restorantia thaj bašalena ko bare orkestaria. Buteder far e gadže akarena (vikinena) olen ke pe džumbušia thaj biava. Ani Rusia isi jekh posebno grupa Roma so ulavelape samo muzikake. Ane javera thana ki Evropa thaj ki Amerika o Roma lile impresia taro jazz thaj rok thaj odova mešindže pe romane muzičko stilea. Adžahar o Hans Caldaraš vakerela sar ov pana sar čhavo mešindža pes ki romani muzika:

„Me rano kontaktirindžum e romane muzikaja. Ko logori odova sine sako vakti. Buteder far sine džiko so diktirindža pli muka ja taro ple sune. Keda peli i rat thaj i hava (vreme) sine keflia kedindilope uzo e logoreskiri jag thaj giljadžape, but far a capella. Skoro sako far sine jekajek (isto) melodia ama e lafia nisavo far na sine jekajek. O teksti sine improvizirimo* thaj but far dukhavno thaj dramatično ...*

... Sar šoveberšengoro kerdžum mi jekh to turnea thaj TV-debiti. O interes e romenge thaj e muzikake sine but baro. Ki bina siam sine respektirime thaj mangle. Ko sakova teatar thaj zabavno parko o thana sine pherde ...*

... Taro jekhfara me uljum jekh taro sa odola manuša so spoindža thaj so andža ko soro sumnal buteberšengere romane gilja – thaj muzičko tradicija tari India.

Odoja tani jekh tradicija so predživdindža buteberšeskoro paldipe thaj muka. Ko soro vakti o Roma koristindže o gilja, khelipa thaj i muzika sar jekh predživdipaskoro alati. Te učestvuina thaj te sikava amen sine valjano haing (izvor) amen te parvara.“

E Hans Caldarašeskoro citati tano taro o lil *Utan hus utan grav* (ko romane Bizo kher bizo limori). Ko akava lil šaj pana buteder te drabarine tari i romani muzika.

Kati Dimiter-Taikon. Nakhavdo ko arli, Fatima Bergendahl

Lafeskoro sikavdaripe

A capella = gili bizo pratiba taro instrumenti.

Improvizirimo = keda e muzičajra ikalena/izvodinena korkoro pestar ko učestvuiba.

Debiti = jekhto far.

O fotografie taro e teatareskoro khelibe Singoalla ko Hagaparken, nilaeske ko Stockholm 2005. Ki akaja prestava o saikeribe bazirinelape ko romane taro o Viktor Rydberg, palekerdo barabar e romencar. O Hans Caldaras kheldža sar e romane Singualakoro dad thaj jekajek učestvuindže romane muzičajra tari i Rumunia.

I romani muzikakiri thagarni

I Esmā Redžepova akharelapē „I romani muzikakiri thagarni“. Akaja titula olake dindže ko jekh internacionalnikano muzikakoro festivali ki India 1976 berš. Olakiri bari kariera sar giljavni podžindža keda oj sar 14-beršengiri vivaindža (pobedindža) jekh giljavno nasavipe (natprevar) maškar o škole so organizirindžape taro o radio Skopje. Palo odova oj nastapindža ko buteder taro 8 000 koncertia ko 30 phuvja, hramondža thaj snimindža but gilja thaj učestvuindža ko filmia.

Ki pli diz Skopje ki Makedonia oj phradža jekh romano muzej. Odote šaj te dikhenpe o fantastično fustanja so oj sine huravdi keda učestvundža ko soro sumnal.

Jekajek, rametlija ple romea e Stevo Teodosievski araklja 47 evljaden so sarinen isi muzikani edukacia. Jekh baro kotor taro o love so i Esmā zaradinela tare ple koncertia labarela (koristinelā) te del dumo e čorole čhaven te oven olen šukar avgo ko dživdipa. Bašo ple šukar delia dobindža buteder medajlja thaj duj far sine bahandimi (predložimi) sar kandidati te ljel e Nobeleskiri bimaribaskiri pursaka (nagrada).

Šaj panda te drabare olatar thaj te šune olakiri muzika ko Internet. Olakiri webadreza tani www.esma.com.mk. Akate i informacia tani ko anglikane thaj makedonikane.

Akale teksteskere fakte ljljum jekajek taro o anglikano webbthan <http://eng.wikipedia.org>. thaj tari jekh reportaža ki É Romani Glinda, gendo 6–2009. Odote isi pana fotografie tari i Esmā Redžepova.

Mai Beijer

Nakhardo ko arli, *Fatima Bergendahl*

I tikni čaj खेलjela e Esmā Redžepovake ko Romskt Kulturcentrum ki galaprestava ko Sōdra teatern ko Stockholm, novembro 2009.

Django Reinhardt

O Django Reinhardt sine Rom, biamo ani Belgia 1910. Ov počmindža te bašaljel violina sar dešudujberšengoro keda ple familiaja gelo ko drumo, ko ple muzičko turneje ani Francija thaj Belgia. Sar dešovtoberšengoro dživdivindža (preživindža) jekh bibahtalipe. Oleskiri kamp-prikolica thabili thaj but thardža po levo vas. O tikno thaj e angrustikakoro naj (ja duj naja) sine odobor tharde so ov kulandidža olen bašalibaske sade disave akordenge thaj te činavel e žicengoro civipe (zvuko). Angleder ov bašaldža bendžo thaj violina, ama palo o bibahtalipe koncentririndža pes ki gitara. Sebepi po hendikapiranipe ov morandilo te arak-hel pli bašalibaskiri metoda. Istovakteste pali peste mukhlja pli tradicionalno romani muzika thaj podžindža te bašavel jazz, e zorale romane influencencar.

Ladardžape (selindžape) ko Pariz

Ov ladardžape ko Pariz thaj bašaldža solo ko ververikane klubia. Ko 1934 berš arakljape e violinistea Stephane Grappeli thaj olea formirindže o orkestro Quintette Du Hot Club De France. Ola bašaldže but bare manušencar ko jazz, Eddie South, Benny Carter, Coleman Hawkins thaj javera. E kasetakoro snimibe e “Quintette” thaj oleskiri bašalpaskiri tehnika e Django kerdža pročuimo ko soro sumnal. Ov tano jekh taro retko evropjanja so influirindža o amerikano jazz.

Bašaldža e Ellingtonea

Keda počmindža e Dujto simnaleskoro maribe o orkestro rasturindžape. Ko maribaskoro agor o Duke Ellington kanindža ole te avel ki Amerika, ama taro buteder razlogia na nakhlja šukar te kerel kariera thaj irandžape ki Evropa kote so ekledindža (prodolžindža) te bašalel thaj te komponirinel e Grapellea thaj “Quintette” dži o 1951 berš. Ko 16 maj 1953 o Django merela taro ratvaripe ki godi numa 43 berš phuro, ama ko po but tikhno dživdipa ov ulo jekh gitara-legenda ko soro sumnal. Ov thaj oleskoro specialno bašaliba i gitara ikerelape e sako beršeskere festivalea ko soro sumnal.

Jonny Ivanovich

Nakhavdo ko arli, *Fatima Bergendahl*

Literaturakoro saikeripe

Ljila

Aljoša – Zigenarhövdingens son – O Aljoša o šiaŭ le birevosko, Gunilla Lundgren thaj Aljoshia Nils-Erik Dimiter Taikon, BonnierCarlsen, 1998 ŝvedikani thaj romani verzia ko Podium, 2003. Akaja romani verzia distributirinelaŭe bizo love tari e Ŝkolakiri direkcia, sikajbaske e dajakiri čhib ko romane. Ko ljlil o Aljoshia vakerela taro plo dživdipa thaj o drabarne ka džanen sar sine e romengiri situacia ani i Ŝvedia ko 1900-šeliberš. But ilustririmo fotografiencar thaj čitralencar (crtežia) tari i Amanda Eriksson.

Cirkusliv – Ett år med Brazil Jack, teksti Gunilla Lundgren o fotografie Malcolm Jacobsson, LL förlaget 2008. O teksti tano ki lokhi ŝvedikani čhib, pherdi fotografiencar ko ŝtar reknie. O lilarno thaj o fotografičari, phirdže jekh berš dive e cirkuzea Brazil Jack. Akate ŝaj te ave paše uzo o manuša thaj ko dživdipa ko jekh tradicionalno familiarno cirkuzi.

I betraktarens ögon – Memoarer, Hans Caldaras, Prisma, 2002. Isi sar džepakoro ljlil taro o 2008 berš. O teksti tano ko ŝvedikane. O Hans Caldaras tano biamo 1948. O ljlil avgonela e familiakere istoriaja. Oleskoro lično vakeribe dela jekh hor dikhibe ko romengoro dživdipa ani Ŝvedia. O ljlil tano jekh baro respekti oleskere dajake so korkoro bajrardža ple duje čhaven. Ov tano pendžardo giljavno thaj predavači so ko plo soro dživdipa kerdža buti protiv e emigrantengoro dušmanluko thaj intolerancia. But privatno fotografie.

Jävla zigenarunge, Monika Caldaras, Podium, 2007. O orginalno ikljovipa (izdanie) iklilo ko Corona förlag 1973. Akava nevoikaldo ljlil tano taro o 1981 beršeskoro dujto revidirimo ikljovipa. O teksti tano ko ŝvedikane. O ljlil avgonela jekhe anglovakeribaja tari i Monika Caldaras, so sikavela sar e romengiri situacia tani pošukar ani Ŝvedia kotar e ljileskoro jekhto ikljojba, pobud taro 35 berš. Vakerela kotar o romengoro dživdipa thaj adetia (tradicie).

Katitziböckerna, Katarina Taikon (1932–1995). I Katarina Taikon hramonela 14 lično biografikane ljlila baši i romani čhaj, Katitzi. Oj o ljlila hramondža ko švedikane thaj ko 2008 berš olakoro jekhtho ljlil iklilo ko romane, ko ikljovipas-koro kher Podium, nakhavdo ko romane taro o Hans Caldaras. Akana jekajek isi ko hangoskoro ljlil, drabarimo taro Hans Caldaras ko jekajek ikljovipaskoro kher. O ikavdo kotor tano taro o ljlil *Katitzi och Lump-Nicke* so iklilo 1794 kote so i Katizi reslja te pherel 12 berš. Puč e Katitziljilenge ki biblioteka!

Miro rakkrar romani – Lärobok i modersmål för resande i Sverige, Jasmine Rosengren, Skolverket, 2003. Temelno sikljobaskoro ljlil ko švedikane “resande” romane, lafengere listoncar ko romane thaj švedikane. Ilustririmo čitralencar taro o Burham Misirli thaj akvarelia tari Raija Walenius.

Mure anglune Paramici – Sagor, palevakerde taro Erland Kaldaras Nikolzsson, Skolverket, 2004. Teksti ko romano kalderaš, o saikeripe tane klasično paramisia palevakerde ko romano čani. Ilustririmo ko reknie tari Raija Walenius.

Nadja Taikon – Tjejen från Tanto – E sei anda Tanto, švedikano teksti Karin Manerfelt, fotografie Ann Eriksson, LL förlaget, Stockholm 2003. E romane tekstia (kelderáš) hramondže i Maja-Lena thaj Fred Taikon. Ko ljlil isi jekh referati baši jekh vizita so i Nadja kerdža keda ikerdža E kale Sarakoro dive. Ko internet isi but fotografie taro o ikeribe E kale Sarakoro dive. Rode ko Marie sur la Mer. Ko akala rige o tekstia tane ko francuzikane. I informacia ko anglikane bašo o ikeribe E kale Sarakoro dive isi ki wikipedia.org/wiki/saint_sarah.

Sar keren la glati, Skolverket 2000. O tekstia tane hramome ko jekh EU-projekti taro o sinti romane terne ki Anglia thaj Francia. Nakhavdo ko kelderáš tari Angelina Dimiter-Taikon. O ljlil našti te poručinelpe thaj te rodelpelpe.

So Ame Kerdam – Läsebok för romska elever som talar khelderash, Monica Caldaras, Ivan Nikolizsson, Erland Kaldaras Nikolizsson, Skolverket, 2000. Ko kelderáš. Ko ljlil isi loke tekstia thaj bare tekstia pophare čhibjaja. Dola baza sikljobaske thaj ko nivo “baznolafenge”. O tekstia reflektirinena o romano dživdipa, soj tano importantno so ovela avdive thaj sar sine keda e sikljovngengere dada/daja sine čhavore. Ilustririme e čitralencar taro Birhan Misirli thaj fotografie.

Sofia Z-4513, Teksti Gunilla Lundgren e barabarbučarnaja Sofia Taikon, portretia Amanda Eriksson, Bokförlaget Tranan och Podium, 2005. Teksti ko kelderash taj švedikane. Čitralo ljil e romane čhajaja Sofia soj tani phanli ko koncentraciono logori Auschwitz-Birkenau, ama predživdinela taj sar 14-beršengiri avela ani Švedia e Lole Krstoskere transportencar.

Svarta rosor – Kale ruze – Romsk litteratur, kultur och historia, Gunilla Lundgren, Bokförlaget Tranan, 2003. O teksti tano ko švedikane. Disave poezie tane ko originali, ki romani čhib. Prezentirinela 12 romane lilarnen taro 11 phuvja. O ljil avgonela e romane istoriaja, čhibjaja taj kulturaja. Ilustririmi fotografiencar.

Utan hus, utan grav – Romska sånger och dikter – Bi kheresko bi limoresko, Gunilla Lundgren, redaktori, Wahlström och Widstrand, 2002. Teksti ko švedikane taj romane. O ljil saikerela 21 gilja taj poezie, buteder paralelnotekstencar ko romane taj švedikane. O manuša so dindže dumo akale ljileske avena taro biš phuvja. Ko amare drabaribaskere ljila, ljiljam šov poezie/gilja. Amen alosardžem (odbirindžem) te vakera olen ko odova romano variteti sar so isi ko ljil taj ko švedikane. Akava dela e sikljovnenege šansa te pendžaren e ververikane romane varitetia. Ilustririmo fotografiencar taro pendžarutne fotografie taro ververikane phuvja.

Vishetens brunn – Romska ordspråk och talesätt – Pay žuvindó – Romané sityarimáta hay divánóri, Mikael Demetri taj Angelina Dimiter-Taikon, Skolverket, 2002. O teksti tano ko romane (kelderash) taj švedikane. O ljil saikeri 100 romane phurano vakeriba taj magiengoro akharipe soj tane nakhavde ko švedikane. Ko disave thana isi haljovkjeribe ko švedikane taj ko disave thana švedikano purano vakeribe, so vakerela jekajek sar o romano, ama javere metaforencar. Ilustririmo ko renkie tari Ivanka Lapardova.

Žurnalia thaj webbadrese

É Romani Glinda – žurnali ko švedikane so hramonela o phučiba e romenge ani Švedia thaj javera phuvja. I Webbadresa tani: **www.romaniglinda.se**. Valjani te ovel ki biblioteka!

Le Romané Nevimata – žurnali e romane ternenge. Ikljela ko štar gende ko berš. Aktuelno informacia isi ko Internet ko švedikane thaj ko romane. I Webbadresa tani: **www.nevimata.com**.

Ko Skolverket webriga **www.modersmal.skolverket.se** isi informacia ko švedikane thaj ko ververikane romane varitetia. O romane rige ikerena o romane phirne sikavne.

Ko Språkrådet webrig **www.sprakradet.se** isi but informacie bašo Roma thaj i romani čhib ani Švedia thaj jekajek linkia ko javera aktuelno webthana.

Te sian intresirimo sar tani e romengiri socialno situacia, šaj te rode ko Internet **www.romani.org**. Akate arakhea informacie bašo o Roma ko sa e Evropakere phuvja thaj jekajek ko javera aktuelno webthana.

Romska ungdomsförbundet khedela e romane ternen tari soro Švedia. O sakhedipe tano taro 2003. Šaj te drabare olendar thaj olengere bučake ko olengoro webthan **www.rufs.org**. Akate isi informacia e romengere istoriatar thaj kulturatar, raportia fotografiencar taro olengoro studiengoro drumo thaj javera aktivitetia so kjerela o sakhedipe. O teksti tano ko švedikane thaj disavi informacia isi ko romane, anglikane thaj francuzikane.

Te mangljan pana informacia šaj te rode ko **www.romane.org**. Akate rodea informacia ko sa e Evropakere phuvja thaj linkia ko javera aktuelno webthana.

E drabaripaskere lila Paramis thaj čaćipa 1-2, tane kerde sikavibaske i romani čhib. O tekstia reflektirinena odova so ulo ko phurano vakti, odova so ulo keda e sikljovngengere dada, daja sine terne thaj odova so ovela avdive. Akala lila tane publicirime ki lileskiri forma ko arli, kelderash thaj lovara varitetia tari i romani čhib. Akala sojduj lila thaj jekh švedikani verzia isi ko Školakoro organeskoro webbthan www.skolverket.se.

O lila tane hramome tari i Angelina Dimiter-Taikon, Fatima Bergendahl, Iren Horvathe, Jonny Ivanovitch, Kati Dimiter-Taikon, Mirelle Gyllenbäck thaj i Mai Beijer thaj e proekteskiri vasingardi (rakovoditelka).

Skolverket

www.skolverket.se